

RÄTTEN TILL SEX?

En kritisk diskursanalys av Sveriges och Danmarks lagar
kring sexköp och prostitution.

Elin Hellqvist & Therese Green

Kandidatuppsats

GNVK02, VT 2019

Genusvetenskapliga institutionen, Lunds universitet

Handledare: Mia Eriksson

ABSTRACT

In this bachelor's thesis we analyse the discourses that can have affected the formation of the laws concerning prostitution and the purchasing of sex in Sweden and Denmark. We ask ourselves what different aspects have played a role in why the two countries' laws are phrased the way they are. To do this, we base our analysis on theoretical frameworks such as poststructuralism, sexuality, and the heterosexual matrix. To guide our work we use Teun van Dijk's definition of critical discourse analysis.

We conclude that the discourses that have affected Sweden and Denmark's laws does not differ between the countries in such a large extent that their laws should look so different from each other. We conclude this because Denmark and Sweden have similar discourses concerning sexuality, prostitution and the purchasing of sex. The Nordic model could be possible to apply on Denmark as well, since they construct these discourses in a similar way as Sweden.

Key words: *gender studies, prostitution, sexuality, sex purchase law, critical discourse analysis.*

Nyckelord: *genusvetenskap, prostitution, sexualitet, sexköpslagen, kritisk diskursanalys.*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Avgränsningar	2
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
3. BAKGRUND	5
3.1 Sverige	5
3.2 Danmark	6
3.3 Diskurs	6
4. FORSKNINGSFÄLTET	8
4.1 Feministisk juridik	8
4.2 Prostitution	9
4.3 Den svenska modellen	11
5. TEORETISKT RAMVERK	13
5.1 Poststrukturalism	13
5.2 Sexualitet	15
5.3 Den hetrosexuella matrisen	18
6. MATERIAL	20
6.1 Lagar och förarbeten	20
7. METOD	21
7.1 Kritisk diskursanalys	21
7.2 Vår analys	23
7.3 Situering	24
8. ANALYS	26
8.1 Maktperspektiv	26
8.1.1 Köparen och säljaren	26
8.1.2 Vem är offret?	29
8.2 Sexualitet	33
8.2.1 Positiv och negativ frihet	34
8.2.2 Den heterosexuella matrisen	36
8.3 Prostitution och sexköp	39
8.3.1 Prostitution som yrke	40
8.3.2 Prostitution och pornografi	42
8.4 Den svenska modellen	44
9. SLUTSATS	47
10. AVSLUTANDE REFLEKTIONER	49
11. REFERENSLISTA	50
11.1 Rättskällor	50
11.2 Tryckta källor	51
11.3 Elektroniska källor	53

1. INLEDNING

Vi tycker att prostitutionen är ett av de värsta uttrycken för den ojämna maktfördelningen mellan män och kvinnor och att detta drabbar inte bara de prostituerade eller dem som köper de prostituerades tjänster utan hela samhället.¹

- Ulrica Messing

År 1999 lagstiftade Sverige om en kriminalisering av sexköp och samtidigt en avkriminalisering av prostitution. Den svenska lagen var då, och är i viss mån även idag, unik. Samma år som Sveriges sexköpslag klubbades igenom genomgick vårt grannland Danmark en liknande process. Danmarks lag var dock annorlunda rörande en parameter, att det inte är olagligt att köpa sex i landet. Vi är således intresserade av hur det kom sig att två grannländer under samma år lagstiftade om prostitution och sexköp, men att det ena landet valde att kriminalisera sexköpet.

Idag är det 80% kvinnor, 15% transpersoner och 5% män som säljer sex.² Kvinnor är alltså överrepresenterade som säljare inom könshandeln. Människor som befinner sig i särskilt utsatta positioner föredras inom flexibla och tillfälliga yrken; och däribland räknas prostitution in.³ Kvinnor, rasifierade och fattiga löper alltså mycket större risk än män, vita samt medel- och överklass att hamna i prostitution. Många statistiska och empiriska studier görs kring hur dåligt människor har det, men sällan identifieras strukturerna som verkar för att upprätthålla aspekterna som bidrar till missgynnsamma förhållanden.⁴ För att identifiera ojämlikheter måste vi analysera samhällsstrukturer och redogöra för anledningarna till dessa. Exempelvis har den heterosexuella konstruktionen påverkat samhällets syn på mäns respektive kvinnors sexualitet.⁵ Den sexuella friheten har alltid varit exklusivt tillgänglig för män, och påståenden om att denna frihet skulle

¹ Riksdagens protokoll 1997/98:114, s 59.

² Garofalo Geymonat, G., 2016, *Köpa och sälja sex: mellan njutning, arbete och utnyttjande*, Göteborg: Daidalos, s. 102.

³ Mohanty, Chandra Talpade, 2003, "Under Western Eyes Revisited: Feminist Solidarity Through Anticapitalist Struggles", *SIGNS*, 28:2, s. 525.

⁴ Lynch, Kathleen, 1999, "Equality Studies, the Academy and the Role of Research in Emancipatory Social Change", *University College Dublin*, s. 42.

⁵ Nilsson, G., *Sydsvenskan*, 2019-04-08, "Efter metoo – nu är det dags att förändra synen på spelet mellan män och kvinnor", *Sydsvenskan*, hämtad 2019-04-09.

vara hotad begränsar kvinnors tillgång till sin egen kroppsliga integritet.⁶ Vi anser därför att frågan om prostitution är nödvändig att undersöka ur ett genusperspektiv; för att identifiera och uppmärksamma faktorer kring vad som bidrar till exempelvis en överrepresentation av kvinnor inom prostitution. Kvinnorörelsen har beskrivits som en av de viktigaste sociala rörelserna,⁷ eftersom den erkänner hur mycket exempelvis politik, juridik, medicin och det sociala livet påverkas av ett manligt bias.⁸ Jämlikhetsstudier arbetar för att både beskriva sådana orättvisor i samhället, men gör även detta med förhoppning om att kunna bidra till positiv förändring.⁹

1.1 Avgränsningar

Vi valde att analysera skillnaderna mellan just Sverige och Danmark eftersom det geografiska avståndet är litet. Någon i Sverige kan göra en kort resa över sundet för att köpa sex utan att detta får några juridiska konsekvenser. En initial tanke var att analysera Nederländerna, då de ofta används som exempel när det talas om legalisering av könshandel. Deras liberala syn på sexualitet och könshandeln visas bland annat genom deras införande av statliga bordeller.¹⁰ Vi ansåg dock att det korta geografiska avståndet mellan Sverige och Danmark vägde tyngre i vårt val av länder. Att ländernas lagar kring sexköp och prostitution skiljer sig så pass mycket åt anser vi är värt att analysera, då dessa nordiska grannländer i mångt och mycket driver en liknande politik.¹¹ Förståelsen av vad prostitution är råder det således delade meningar kring i Danmark och Sverige, och sprickorna i denna förståelse kan bli tydliggjorda när de korreleras med synen på kön och sexualitet.¹²

Vi vill vara försiktiga i våra formuleringar för att inte trampa någon på tårna. Vi har exempelvis valt att använda den mer allmänt vedertagna termen *prostituerade* för att benämna personer som säljer sex, och detta inkluderar inte den köpande parten. Vi har således valt att inte använda

⁶ Nilsson, G., 2019.

⁷ Löfgren-Mårtenson, L., 2013, *Sexualitet*, Malmö: Liber, s. 45.

⁸ Levit, N. & Verchick, R., 2016, *Feminist Legal Theory*, 2 ed., New York: New York University Press, s. 20.

⁹ Lynch, 1999, s. 42.

¹⁰ Raymond, J., 2013, *Not a choice, not a job. Exposing the myths about prostitution and the global sex trade*, Potomac Books, Washington D.C, s. 59.

¹¹ Westerstrand, J., 2008, *Mellan mäns händer - kvinnors rättssubjekt, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking*, Uppsala universitet, s. 108f.

¹² Ibid, s. 108f.

begrepp som *sexarbetare* eller *sexsäljare*, eftersom det kan finnas prostituerade som motsätter sig synen på prostitution som ett vanligt arbete. Vi har även valt att, i de fall då vi hänvisar till både prostitution och sexköp, benämna det som *könshandel*. Den generellt använda termen är sexhandel, men vi använder könshandel då det är begreppet som används i de juridiska texterna samt av majoriteten av teoretikerna. Vi anser att om vi skulle använda prostitution som begrepp för att benämna könshandel som fenomen riskerar vi att osynliggöra den köpande parten.

Vi har avgränsat oss till att skriva om prostituerade som inte blir sålda mot sin vilja. Därför har vi valt att inte fokusera på offer för trafficking, eftersom detta inte hade fungerat för vår tidsram för studien. Vi har även valt att inte inkludera sugardating, då det är en gråzon vi inte har utrymme att diskutera och analysera. Det hade även blivit en annan form av studie om vi hade inkluderat dessa, då vi vill utforska diskurser kring sexualitet med avstamp i Danmarks och Sveriges lagar om sexköp och prostitution. Vi vill dock poängtera att både trafficking och sugardating är viktiga fenomen som det bör forskas mer kring.

2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna uppsats är att utforska vilka diskurser som kan ha varit centrala under utformandet av Sveriges och Danmarks lagar kring sexköp och prostitution. Vi ämnar undersöka ländernas diskursiva framställningar av maktstrukturer och sexualitet, samt hur respektive land ser på prostitution och dess aktörer.

Med avstamp i detta syfte ligger följande frågeställningar till grund för denna uppsats:

- **Vilka likheter och skillnader rörande synen på kön och sexualitet går att finna i Danmarks respektive Sveriges lagar rörande prostitution och sexköp?**
 - **Hur kan den diskursiva konstruktionen av sexualitet se ut i respektive lands utformande av lagarna, och vilka maktrelationer framträder?**
 - **Vilka normer kring sexualitet skapas diskursivt och hur framträder dessa?**

3. BAKGRUND

Prostitution och sexköp kan generellt bemötas på ett av tre sätt, antingen genom kriminalisering, legalisering eller den svenska modellen.¹³ 2017 sammanställde Sveriges Radio statistik rörande hur lagarna kring prostitution och sexköp i 39 europeiska länder såg ut. I 29 av länderna är det lagligt att sälja sex, medan detta är olagligt i 10 länder. Av de 39 europeiska länderna är det 24 länder som har legaliserat sexköp, medan det är olagligt i resterande 15 länder. Sverige införde vad som senare kom att kallas *den svenska modellen*; att sexuella tjänster ska vara lagliga att sälja men inte att köpa. I nuläget tillämpas den svenska modellen i ytterligare fem europeiska länder - Norge, Island, Nordirland, Irland och Frankrike.¹⁴

3.1 Sverige

I Sverige är det lagligt att sälja sexuella tjänster, men inte att köpa eller försöka köpa dem.¹⁵ När den svenska sexköpslagen infördes var den unik i sitt slag, och har sedan fungerat som förebild för andra länder.¹⁶ Lagen trädde i kraft 1 januari 1999, efter en omfattande prostitutionsutredning som startade i slutet av 1970-talet.¹⁷ Efter denna utredning föreslogs det att både prostitution och sexköp skulle kriminaliseras, men regeringen valde att endast kriminalisera sexköpet.¹⁸ Det har sedan dess inte gjorts några förändringar i Sveriges lagstiftning rörande prostitution och sexköp. Alla sexuella handlingar med personer under 15 år, betalda som obetalda, betraktas som våldtäkt mot barn.¹⁹ Statistik år 2014 visade att 8% av Sveriges män har betalat för sex någon gång i sitt liv.²⁰ En utredning gjord 2008 visar att svenskarnas positiva inställning till kriminalisering av sexköp ökade från ~30% år 1996 till ~70% år 2008. Utredningen visar även att det är kvinnor som är mest positiva till sexköpslagen.²¹

¹³ Mathieson, A., Branam, E., & Noble, A., 2015, "Prostitution Policy: Legislating, Decriminalization and the Nordic Model", 14 Seattle J. Soc. Just. 367, s. 368.

¹⁴ Repitsch, Maria, Sveriges Radio, 2017-05-29, "Grafik: Sexköpslagarna i Europa", hämtad 2019-01-04.

¹⁵ BrB 6 kap. 11 §.

¹⁶ Mathieson, Branam & Noble, 2015, s. 427.

¹⁷ Månsson, S.-A., 2018, *Prostitution. Aktörerna, relationerna och omvärlden*, Studentlitteratur: Lund, s. 57.

¹⁸ Prop. 1997/98:55, s. 104.

¹⁹ BrB 6 kap. 4 §.

²⁰ Månsson, 2018, s. 85.

²¹ Ibid, s. 288.

3.2 Danmark

Eftersom prostitution och sexköp är lagligt i Danmark finns det ingen lagstiftning som förklarar någon reglering inom dessa områden. De har dock lagar rörande koppleri, som kan straffas med fängelse i upp till fyra år.²² I Danmark är det, liksom i Sverige, olagligt att ha sex med personer under 15 år.²³ Landet har även en lag som säger att det är förbjudet att köpa sexuella tjänster av personer mellan 15-18 år.²⁴ I Danmark visade statistik år 2013 att 16% av landets män någon gång köpt sex.²⁵ År 2003 lades det fram ett förslag om att prostitution och sexköp istället skulle kriminaliseras, med hänvisning till att en kriminalisering av sexköp fungerat bra för Sverige.²⁶ Detta förslag avslogs med motiveringen att en kriminalisering skulle förvärra prostituerades situation snarare än förbättra den, eftersom ingen skulle våga köpa sex om det är kriminaliserat och att prostituerade då skulle mista sin inkomst.²⁷ Även i Danmark har det gjorts en undersökning kring befolkningens inställning till kriminalisering av sexköp, vilket visade att det år 2008 endast var mellan 10-20% som ville se ett förbud mot sexköp.²⁸

3.3 Diskurs

Enligt Winther Jørgensen & Phillips kan begreppet *diskurs* förstås på två olika sätt. För det första hänvisar det till hur vi formar vår omvärld genom vårt användande av språk, så kallade *diskursiva praktiker*.²⁹ Detta kan jämföras med poststrukturalismens betoning av språkets betydelse för vår uppfattning av verkligheten.³⁰ För det andra beskrivs diskursbegreppet av Winther Jørgensen & Phillips hur vi redogör för upplevelser ur ett visst perspektiv, exempelvis en feministisk diskurs som lägger stor vikt vid kvinnors upplevelser och erfarenheter.³¹ Denna andra beskrivning kommer inte vara kopplad till vår analys, då vi valt att fokusera på den första

²² DSL 24 kap. § 233.

²³ DSL 24 kap. § 222.

²⁴ DSL 24 kap. § 223-224.

²⁵ Månsson, 2018, s. 85.

²⁶ LFF 2003-01-29 nr 132.

²⁷ LFB 2003-04-24 nr 132.

²⁸ Månsson, 2018, s. 288.

²⁹ Winther Jørgensen, M. & Phillips, L., 2015, *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur: Lund, s. 72.

³⁰ Lykke, N., 2009, *Genusforskning - en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*, Stockholm, Liber, s. 165.

³¹ Winther Jørgensen & Phillips, 2015, s. 72.

diskursdefinitionen - de språkliga framställningarna i lagarna. En diskurs innebär alltså de varierande villkoren genom vilka vi språkligt konstruerar vår sociala och kulturella verklighet. Det finns således inte *en* bestämd verklighet, eftersom den konstrueras och rekonstrueras genom diskurser.³² Diskursanalys innebär att forskaren analyserar det insamlade materialet ur ett diskursivt perspektiv.³³

³² Börjesson, M. & Palmblad, E., 2007, "Motsatsen till relativism, detta bör vi aldrig glömma, stavas absolutism" i Börjesson, M. & Palmblad, E., (red.), *Diskursanalys i praktiken*, 2007, Liber, Malmö, s. 9.

³³ *Ibid*, s. 16f.

4. FORSKNINGSFÄLTET

Vi har valt att tematisera den tidigare forskningen under tre olika rubriker och dessa kommer att presenteras nedan. Kapitlet inleds med forskning rörande feministisk juridik, följt av forskningsfältet om prostitution. Kapitlet avslutas med forskning kring den svenska modellen.

4.1 Feministisk juridik

Inom feministisk juridik betonas det att samhället och alla dess institutioner är präglade av ett manligt bias.³⁴ Ett manligt bias innebär att mäns uppfattningar av medicin, samhället, sexualiteten, juridiken etcetera har gjorts allmänmänskliga.³⁵ Paralleller kan dras till begreppet *androcentrism*, som hänvisar till ett samhälle där mäns behov, prioriteringar och värderingar sätts i första hand.³⁶ Forskning och vetenskap har fram tills ganska nyligen utgått främst från män; medicinska undersökningar och upptäckter utgick från manliga kroppar, och lagar är skapade av och för män.³⁷ Lagar har i sin tur en normaliserande effekt på samhället. Det är därför logiskt att om lagarna fungerar kvinnoförtryckande är det även kvinnoförtryckande normer som reproduceras. Levit & Verchick menar att den första feministiska juridiken var politisk och rörde kampen om kvinnlig rösträtt.³⁸ I dagens feministiska juridik är det bland annat lika lön för lika arbete som står på agendan.³⁹ All feministisk juridik grundar sig i en *observation* av ett orättvist fenomen, och följs av en *strävan* efter förändring av detta fenomen.⁴⁰ Det manliga biaset uppmärksammas och problematiseras av feminister. Kvinnan har genom historien alltid ansetts vara den Andre,⁴¹ och har därför inte tagits hänsyn till inom samhällliga och akademiska fält.

³⁴ Levit & Verchick, 2016, s. 20.

³⁵ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 45.

³⁶ Bailey, A., LaFrance, M., Dovidio, J., 2018, "Is Man the Measure of All Things? A Social Cognitive Account of Androcentrism", SAGE, s. 1-25, 2018, s. 2.

³⁷ Levit & Verchick, 2016, s. 20.

³⁸ Ibid, s. 11.

³⁹ Ibid, s. 11.

⁴⁰ Ibid, 2016, s. 12.

⁴¹ de Beauvoir, S., 2012, *Det andra könet*, [tredje utgåvan], Norstedts.

Westerstrand skriver att den internationella rätten ofta delar in kvinnor i tre olika kategorier, och att dessa kategorier ständigt reproduceras inom rättssystemet. En av dessa tre kategorier är kvinnan som offer.⁴² Detta är vidare centralt för diskussionen kring prostitution inom den feministiska juridiken, eftersom det finns konkurrerande förståelser kring vad prostitution innebär. Olika uppfattningar kring en prostituerad individs valfrihet, samt vilka anledningar som ligger till grund för fenomenet, spelar stor roll i dessa diskussioner.⁴³ På grund av detta menar Westerstrand vidare att det kan vara svårt för länder att enas om en gemensam lagstiftning kring prostitution och sexköp.⁴⁴

Med den forskning vi ämnar bedriva kan vi komplettera den forskning som finns i nuläget. Detta eftersom vår analys är skriven ur en genusvetenskaplig synvinkel, och förhoppningsvis kommer resultera i en mer utvecklad förståelse kring manligt bias och hur detta i längden påverkar lagtexterna. Att göra olika typer av jämförelsestudier länder emellan är ett etablerat ämne, men vi kommer med en ny synvinkel då vi väljer att analysera hur två grannländers diskurser rörande sexualitet kan ha format ländernas lagar rörande sexköp och prostitution.

4.2 Prostitution

Olsson skriver att prostituerade ofta befinner sig i socialt utsatta positioner; men argumentet att de säljer sex av egen fri vilja hänger ännu kvar för att legitimera könshandeln. Svenska sexköpare hade innan debatten i slutet av 1970-talet aldrig tidigare problematiserats eftersom deras närvaro i fenomenet alltid osynliggjorts.⁴⁵ Vändpunkten kom när kvinnorna i den svenska regeringen fick med sig ett antal män med hjälp av det hypotetiska argumentet att den prostituerade även skulle kunna vara dessa mäns närstående.⁴⁶ Genom att våld mot kvinnor på så sätt uppmärksammades blev det också möjligt med en ny syn på könshandeln. Olsson menar vidare att det historiskt funnits en föreställning om att män ska ha sexuella erfarenheter innan de

⁴² Westerstrand, 2008, s. 19.

⁴³ Dodillet, S., 2006, Ideologiska förutsättningar för den svenska och den tyska prostitutionslagstiftningen, *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 4.06, 2006, s. 74.

⁴⁴ Westerstrand, 2008, s. 108f.

⁴⁵ Olsson, H., 2006, Från manlig rättighet till lagbrott: prostitutionsfrågan i Sverige under 30 år, *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 4.06, 2006, s. 58.

⁴⁶ Ibid, s. 67.

ingår i giftermål, medan kvinnor ska förbli oskulder tills de gift sig. En sådan dubbelmoral gör det nödvändigt för prostituerade att existera. Olsson menar således att prostituerade betraktas som en annan sorts kvinnor, som skiljer sig från den "bra" sortens kvinnor.⁴⁷ Definitionen av vad som kännetecknar prostitution ändrades år 1977, till att inkludera både säljaren och köparen. Nu började det tillkännages att även sexköpare skulle kunna vara en närstående; en pappa, bror, partner eller vän.⁴⁸ Genom den nya definitionens framhävande av att könshandeln består av två parter - en säljande och en köpande - var det möjligt för nya diskurser kring prostitutionens orsaker och konsekvenser att utvecklas.⁴⁹

Enligt en jämförelsestudie mellan prostitutionslagstiftningarna i Tyskland och Danmark bestäms prostituerades status av den *patriarkala*⁵⁰ struktur som finns i samhället. Att ge sig in i prostitution är enligt denna studie aldrig ett frivilligt val, utan en del av det kvinnoförtryck som genomsyrar vårt samhälle.⁵¹ De som varit prostituerade har svårare att komma ut på den allmänna arbetsmarknaden efter att de lämnat prostitutionen, och ofta är inte prostituerade, eller före detta prostituerade, likställda med andra medborgare.⁵² Dodillet argumenterar för att denna särbehandling är kvinnoförnedrande och även diskriminerande mot gruppen.⁵³ Eftersom det är lagar som bestämmer vilket beteende som är legitimt i samhället, kan en lagstiftning som accepterar sexköp vara problematisk.⁵⁴ Precis som Westerstrand skriver, argumenterar även Dodillet för att det blir svårt att skapa en lagstiftning som gäller internationellt när det kommer till sexköp och prostitution, eftersom diskurser inom dessa områden är olika för olika länder.⁵⁵

Vi vill genom denna studie komplettera det som tidigare skrivits om prostitution i den akademiska kontexten. Vi tror dock att detta tema även till stor del fungerar som en vägledning

⁴⁷ Olsson, 2006, s. 63.

⁴⁸ Raymond, 2013, s. 63.

⁴⁹ Olsson, 2006, s. 60.

⁵⁰ När *patriarkat* används i denna uppsats åsyftar det till mäns samhälleliga dominans i Sverige och Danmark.

⁵¹ Dodillet, 2006, s. 74.

⁵² Ibid s. 78.

⁵³ Ibid, s. 75.

⁵⁴ Ibid, s. 81.

⁵⁵ Ibid, s. 85.

och bakgrund för oss i vår forskning och analys, då forskningsfältet bidrar med ett synsätt som kommer vara givande för vår forskning.

4.3 Den svenska modellen

En av de stora diskussionerna inom debatten kring legalisering respektive kriminalisering av prostitution och sexköp rör frågan om prostitution är en källa till självbestämmande, eller om det bidrar till kvinnors exploatering. Hur en stat definierar fenomenet och dess bakomliggande orsaker samt eventuella konsekvenser är alltså centralt för att förklara varför de olika lagstiftningarna är utformade som de är. Mathieson, Branam & Noble menar att prostitution således i huvudsak kan bemötas juridiskt genom tre olika modeller; kriminalisering, legalisering eller den svenska modellen.⁵⁶ Den svenska modellen står i enlighet med Sveriges nuvarande sexköpslag, och innebär att sexköp samt att som tredje part sälja andra personers sexuella tjänster kriminaliseras, medan det fortfarande är lagligt att själv prostituera sig.⁵⁷

Sverige ser på prostitution som en konsekvens av strukturell ojämlikhet, som inkluderar sexism, rasism och heterosexism.⁵⁸ Den svenska modellen riktar fokus från de prostituerades handlingar och mot sexköparna, till skillnad från kriminaliserings- och legaliseringsmodellerna.⁵⁹ I utredningen till den svenska sexköpslagen står det att om samhället ska kunna förhindra könshandel behöver uppmärksamheten riktas mot den som köper sex istället för den som säljer sex.⁶⁰ Detta är en inställning som är relativt ny inom den sociala vetenskapen, då fokus alltid legat på de prostituerade i debatterna kring hur fenomenet ska bemötas. Sexköparna har tidigare med lätthet kunnat röra sig under radarn,⁶¹ och blev inte föremål för diskussion förrän i slutet av 1970-talet.⁶² Den svenska modellen har visat sig uppnått goda resultat i Sverige och har varit förebild för andra länders lagstiftningar.⁶³

⁵⁶ Mathieson, Branam & Noble, 2015, s. 368.

⁵⁷ Ibid, s. 396.

⁵⁸ Ibid, s. 397.

⁵⁹ Ibid, s. 424.

⁶⁰ SOU 1995:15, s. 6.

⁶¹ Garofalo Geymonat, 2016, s. 101.

⁶² Olsson, 2006, s. 58.

⁶³ Mathieson, Branam & Noble, 2015, s. 427.

Genom att hänvisa till den svenska modellen förklarar vi vad den svenska sexköpslagen innebär och på vilka sätt den bidragit till förändring. Vi kommer analysera om det kan vara så att den svenska modellen möjliggjordes av de rådande diskurserna kring sexualitet, prostitution och sexköp i Sverige under tidpunkten för lagens utformande. Vår forskning kan påvisa om en liknande lag är möjlig i Danmark, trots att de möjligtvis har andra diskurser rörande sexualitet, prostitution och sexköp.

5. TEORETISKT RAMVERK

Vi har valt att utgå från *poststrukturalism* som teoretiskt perspektiv, samt två begrepp som faller under detta perspektiv, nämligen *sexualitet* och *den heterosexuella matrisen*. Både sexualitet och den heterosexuella matrisen förhåller sig till poststrukturalismen väl då dessa begrepp skulle kunna ha flera olika definitioner. Nedan följer en redovisning av vårt teoretiska ramverk.

5.1 Poststrukturalism

Poststrukturalismen grundar sig i konstruktivism - att kunskap aldrig kan vara neutral. Den är antiessentialistisk och förespråkar att det kan finnas flera sanningar inom vetenskapen.⁶⁴ Poststrukturalismen är en teori som har satt märkbara avtryck på genusforskningen⁶⁵ och är således ett perspektiv som kan vara av stor vikt i olika typer av forskning. Poststrukturalismen menar att istället för att vi ska ta del av givna köns kategorier så ska vi problematisera och dekonstruera dessa köns kategorier. Edenheim redogör för Butlers definition av *genus*, som hänvisar till en persons könsupplevelse, medan *kön* hänvisar till det biologiska könsorganet.⁶⁶ Det är därför viktigt att från ett poststrukturalistiskt perspektiv lägga fokus på genus och det stora könsspektrat det innebär. Poststrukturalism har således varit ett uppskattat tillvägagångssätt bland genusforskare.⁶⁷

Scott redogör för strukturalisternas teori om att en kategori inte kan existera i språket om den inte har en motpart,⁶⁸ exempelvis heterosexuella i relation till homosexuella. Detta anses vara vanligt förekommande i språket och inget som behöver ifrågasättas. Scott skriver vidare att poststrukturalism däremot menar att dessa motparter alltid baseras på ojämlika förhållanden, och därför inte kan anses vara neutrala, samt att vi bör analysera och ifrågasätta dem. En kvinna är till exempel aldrig enbart en kvinna, utan denna kategori innehåller flera betydelser och

⁶⁴ Boréus, K. & Bergström, G., 2018, *Textens mening och makt*, Studentlitteratur: Lund, s. 28.

⁶⁵ Lykke, 2009, s. 61.

⁶⁶ Edenheim, S., 2005, *Begärets lagar. Moderna statliga utredningar och heteronormativitetens genealogi*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion: Stockholm/Stehag, 2005, s. 46.

⁶⁷ Scott, J., 1988, "Deconstructing Equality-Versus-Difference: or, the Uses of Poststructuralist Theory for Feminism", i *Feminist Studies*, Vol. 14, No. 1, 1988, s. 37.

⁶⁸ Ibid, s. 36f.

innebörder. Motsatskategorier vilar på metaforer som i patriarkala diskurser innebär att könsskillnader, exempelvis föreställningen om vad som är manligt eller kvinnligt, fastställer strukturer som egentligen inte har någonting att göra med varken kön eller kroppar.⁶⁹ Två motsatskategorier är beroende av varandra, men detta ömsesidiga beroende glöms bort i och med att termerna betraktas som motsatser. Jämlikhet eliminerar inte olikheter, och olikheter hindrar inte jämlikhet.⁷⁰ Kategorierna som skapas genom mänsklig interaktion är inte heller statiska, utan föränderliga i och med att de ständigt rekonstrueras.⁷¹ I denna studie blir således kategorierna prostituerade/icke-prostituerade, samt prostituerade/sexköpare, relevanta att analysera och sättas i relation till varandra.

Lykke redogör för att språket skapar mening i vårt sociala liv, och utan det hade vi inte kunnat förstå vår omvärld på det sätt vi gör. Poststrukturalismen som teori betonar att vår tillgång till verkligheten alltid måste gå via vårt språkliga filter.⁷² Språket ligger till grund för hur vi uppfattar verkligheten, vilken därför inte kan definieras på något specifikt sätt i och med att språket är ständigt föränderligt.⁷³ Poststrukturalism lägger vidare stort fokus vid diskurser: de sätt på vilka vi reproducerar sociala kategorier genom vårt språk.⁷⁴ Poststrukturalister insisterar på att ord inte har någon bestämd inneboende mening, och att det inte finns något som binder orden till idéer och objekt. Verkligheten är föränderlig och diskurser i förhållande till den likaså. Frågan som behöver besvaras i en poststrukturalistisk analys är hur mening skapas, hur saker förändras, och varför vissa diskursiva meningar anses normativa medan andra har blivit ignorerade. Poststrukturalister vill ta reda på vad detta meningsskapande avslöjar kring hur makt fungerar och används.⁷⁵ Vår uppfattning om verkligheten har sin grund i språket och våra erfarenheter. Sanningen är alltså inget som kan beskrivas ur en objektiv och neutral synvinkel, utan kan endast vara tillfällig genom beskrivningar från en viss grupp under en viss tidpunkt.⁷⁶

⁶⁹ Scott, 1988, s. 37.

⁷⁰ Ibid, s. 38.

⁷¹ Lykke, 2009, s. 60.

⁷² Ibid, s. 72.

⁷³ Ibid, s. 165.

⁷⁴ Scott, 1988, s. 35.

⁷⁵ Ibid, s. 35.

⁷⁶ Gemzöe, L., 2014, *Feminism*, Stockholm: Bilda, s. 135.

5.2 Sexualitet

Göransson menar att utifrån ett poststrukturalistiskt synsätt ses den mänskliga sexualiteten som konstruerad. Den existerar inte rent naturligt, utan skapas och omformas av oss genom interaktioner, diskurser och normaliseringar. Det kan, precis som kön, ses som en social konstruktion. Därför ser sexualiteter olika ut beroende på var i världen de konstrueras och rekonstrueras.⁷⁷ Eftersom sexualiteten ses som ett socialt fenomen, kan den således även studeras med samma sorts metoder som andra sociala fenomen.⁷⁸ Precis som med alla andra former av mänskligt beteende så formas och förändras sexualiteten genom mänskliga aktiviteter.⁷⁹ Vi behöver därför skapa oss en uppfattning kring vad sexualitet som teoretiskt begrepp innebär och hur diskurser kring sexualitet har utvecklats på senare tid.

Löfgren-Mårtenson menar att sexualitet utgår från manliga normer, och att det är mäns uppfattningar och erfarenheter av sex som gjorts allmängiltiga.⁸⁰ Detta kan ha resulterat i att män oftast ser på kvinnor med en sexualiserande blick, då diskursen kring den kvinnliga kroppen konstruerats utifrån att behaga den manliga blicken: så kallad objektifiering.⁸¹ Objektifiering innebär i detta sammanhang hur den kvinnliga kroppen enbart betraktas som kroppsdelar, vilka har som enda egentliga syfte att behaga män.⁸² Sexualitetskunskaperna är alltså starkt förknippade med det manliga biaset och maktstrukturerna i samhället.⁸³

En ingång i sexualitet som begrepp skulle kunna vara att könsorganet endast är till för njutning, men Foucault menar att det går djupare än så. Här ifrågasätts vad det är som gör att varje människa blir observant i relation till sitt eget och andras könsorgan, och maktperspektivet inom sexualiteter uppmärksammas.⁸⁴ Foucault menar vidare att sexualitet är den dominanta

⁷⁷ Göransson, M., 2012, *Materialiserade sexualiteter*, Bulls Graphics: Halmstad, s. 13.

⁷⁸ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 42.

⁷⁹ Rubin, G., 1984, "Thinking sex: notes towards a radical theory of the politics of sexuality" i *Culture, Society & Sexuality*, 1998, s. 143-178, s. 143.

⁸⁰ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 45.

⁸¹ Göransson, M., 2012, s. 226.

⁸² Ibid, s. 226.

⁸³ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 21.

⁸⁴ Foucault, M., 2002, *Sexualitetens historia*, Bd 1, Viljan att veta, [Ny utg.], Daidalos: Göteborg, s. 93.

maktdiskursen i västvärlden, eftersom samhället fortsatt reglera och i vissa fall förtrycka sexualiteten.⁸⁵ Ofta skuldbeläggs även sexuella behov och sexualitet i den västerländska kulturen.⁸⁶ Sexualiteten har historiskt sett påståtts vara det område som genomgått mest reglering i världen.⁸⁷ Kvinnor lever ofta under sträng kontroll när det kommer till deras sexualitet, vilket leder till att den blir reglerad.⁸⁸ Foucault skriver att sexualiteten dock inte enbart har varit förtryckt, och föreställningen att det inte skulle få pratas om är inkorrekt. I talet skapas normer och en föreställning om sexualiteten som förtryckt, och det är genom våra handlingar och våra diskurser som talet kring sexualitet regleras.⁸⁹ Det har exempelvis huvudsakligen varit den kvinnliga sexualiteten som blivit föremål för patologisering, och det var först vid denna insikt som ett behov av övervakning och straffsystem blev nödvändigt.⁹⁰ Till följd av detta faktum ifrågasätter Foucault varför den kvinnliga sexualiteten blivit föremål för oro, debatt och reflektion medan männens sexualitet förblivit relativt orörd.⁹¹

Den manliga sexualiteten har dock fått en plats på Sveriges agenda sedan 1970-talet, exempelvis genom Prostitutionsutredningen och införandet av sexköpslagen. I och med att landet poängterat att det huvudsakligen är män som köper sex, reglerar sexköpslagen den manliga sexualiteten genom att kriminalisera sexköp.⁹² Karioris & Allan menar att vissa mänskliga samhällen genom historien har sett på mäns sexualitet som aggressiv och våldsam. Energi har då gått åt att försöka förebygga denna farliga sexualitet, vilket på sätt och vis innebär att även mäns sexualitet reglerats, men på ett annorlunda sätt än kvinnors. Då mäns sexualitet har uppfattats som just farlig har det spenderats mycket tid på att fundera kring hur denna sexualitet ska tyglas.⁹³ Månsson redogör för en fråga som splittrar olika teoretiker, nämligen om könsmaktsordningen faktiskt har förändrats de senaste åren. Det förekommer stora diskussioner mellan de nya och

⁸⁵ Foucault, 2002, s. 93.

⁸⁶ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 59f.

⁸⁷ Ibid, s. 66.

⁸⁸ Foucault, M., 2013, *Sexualitetens historia*, Bd 2, Njutningarnas bruk, [Ny utg.] Daidalos: Göteborg, s. 24.

⁸⁹ Foucault, 2002, s. 101.

⁹⁰ Ibid, s. 126.

⁹¹ Foucault, 2013, s. 34.

⁹² 1987/88:SoU3, s. 8.

⁹³ Karioris, F. & Allan, J., 2019, "When two become one: sexuality studies and critical studies of men and masculinities", i *Journals of Gender Studies*, Vol. 28 NO.3 s. 247-256, 2019, s. 248f.

gamla idealen kring maskulinitet inom många olika aspekter, vilket även inkluderar sexualitet. I den maskulinitetsforskning som bedrivits under senare år syns det hur fler män vill påvisa nya och annorlunda synsätt på vad som faktiskt anses vara manligt.⁹⁴

Fahs menar att *positiv* och *negativ frihet*, samt vad de båda kan få för konsekvenser, länge har varit ämne för diskussion inom sexualitetsdebatten.⁹⁵ Den positiva friheten beskrivs som frihet *till* något, och den negativa friheten syftar på frihet *från* något. Som exempel kan nämnas en persons frihet till att förflytta sig som hen vill, och friheten från att bli hindrad att göra detta. I diskussionerna kring dessa olika friheter görs det kopplingar till den sexpositiva feminismen och den radikalfeministiska rörelsen under 1970-talet. De sexpositiva feministerna förespråkade till stor del frihet till sexuellt uttryck, medan radikalfeministerna förespråkade både frihet till sexuellt uttryck men även frihet från förtryckande krav från omvärlden.⁹⁶ Det är bland annat i enlighet med den sexpositiva rörelsen som avkriminaliseringar av prostitution har kunnat legitimeras.⁹⁷ Legaliseringar av prostitution och sexköp tar huvudsakligen hänsyn till individens frihet till sexuellt uttryck. I kontrast till detta syftar kriminaliseringar av prostitution och sexköp till att huvudsakligen ta hänsyn till individens frihet från att bli sexuellt utnyttjad.

Vi är intresserade av att se om, och i så fall hur, rådande diskurser kring sexualitet reproduceras i Sveriges och Danmarks förarbeten kring sexköp och prostitution. Vi kommer i vår analys använda sexualitetsbegreppet i den mening att sexualitet är något som är språkligt konstruerat. Vi utgår inte från att mäns sexualitet är mer aggressiv och att kvinnors är mer passiv till naturen. Istället utgår vi från synvinkeln att anledningen till varför uppfattningarna kring mäns och kvinnors sexualitet ser ut som de gör är på grund av språkliga konstruktioner och rekonstruktioner.⁹⁸ Mäns, men inte kvinnors, aggressiva sexualitet har normaliserats och gjorts allmängiltiga genom upprepadet av ett visst beteende och reproduktionen av sådana diskurser.⁹⁹

⁹⁴ Månsson, 2018, s. 303.

⁹⁵ Fahs, B., 2014, “‘Freedom to’ and ‘freedom from’: A new vision for sex-positive politics”, SAGE, Volume: 17 issue: 3, s. 267-290, 2014, s. 267.

⁹⁶ Ibid, s. 270.

⁹⁷ Ibid, s. 268.

⁹⁸ Foucault, 2002, s. 101.

⁹⁹ Karioris & Allan, 2019, s. 248.

5.3 Den heterosexuella matrisen

Heterosexualiteten är så pass vedertagen i samhället att det inte behövs någon eftertanke eller förklaring kring dess innebörd.¹⁰⁰ Heterosexualiteten har således inte ifrågasatts, vilket leder till samhälleliga strukturer som helt och hållet utgår från heterosexuella förhållanden. Detta kan även ses inom prostitution; sexköparens roll har inte tagits i beaktning på samma sätt som den prostituerades. Den allmänt vedertagna idén om biologiskt förekommande och naturliga kön är normativt baserad. Ambjörnsson redogör för att den heterosexuella matrisen menar att det finns regler som bör efterföljas för hur någon ska vara och bete sig som man eller kvinna, samt ett krav på att dessa könsroller är det enda rätta. Dessa regler beskriver inte enbart att någon *behöver* vara man eller kvinna, utan även *hur* någon ska vara antingen man eller kvinna.¹⁰¹ Den heterosexuella prostitutionen visar på en tydlig representation av de traditionellt skapade könsrollerna och den sexuella mening som läggs i dessa. Om en förändring skulle ske så betyder det att det skulle finnas en annan könsmaktsordning än den som råder för närvarande.¹⁰² De naturligt förekommande biologiska könen och sexualiteterna används ofta som argument till varför den heterosexuella normen är värd att bevara.

Butler menar att då både kön och sexualitet enligt poststrukturalismen anses vara sociala konstruktioner, blir könen begripliga genom användandet av diskurser som i sin tur skapar sexualiteten.¹⁰³ Samhällets medborgare känner ett tvång att ingå i den heterosexuella ramen; normen för vad som anses vara acceptabelt.¹⁰⁴ Följs inte denna norm stämplas personer som avvikande. Detta innebär att vissa sexuella relationer och begär är mer samhälleligt önskvärda än andra. Därför blir det obegripligt när personer avviker från detta önskvärda, exempelvis genom homosexualitet.¹⁰⁵ Enligt Ambjörnsson är det i den heterosexuella matrisen viktigt att vi skiljer på män och kvinnor, men att dessa ska sammankopplas genom sexuella handlingar och då

¹⁰⁰ Karioris & Allan, 2019, s. 249.

¹⁰¹ Ambjörnsson, F., 2008, "*I en klass för sig - Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*", Ordfront: Stockholm, s. 15.

¹⁰² Månsson, 2018, s. 302.

¹⁰³ Butler, J., 2007, *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*, Daidalos, Göteborg, 2007, s. 88.

¹⁰⁴ Ibid, s. 113.

¹⁰⁵ Ambjörnsson, 2008, s. 15f.

genom penetration. Att upprätthålla en legitim presentation av genusordningen kan uppfattas som ett sätt att klara av vardagen inom ett system som tvingar in individer i olika fack, då en avvikelse från dessa enligt samhällets rådande normer borde straffas.¹⁰⁶ En sexuell frigörelse är endast möjlig genom systemförskjutningar som leder till att normerna för sexualitet förändras.¹⁰⁷

Den heterosexuella matrisen utgår således från att kön, genus och begär har ett särskilt förhållande till varandra. När det talas om det engelska ordet *sex* åsyftas oftast det fysiska könet och människans upplevelse av att tillhöra kategorierna man eller kvinna. Edenheim menar att denna upplevelse inte är något naturligt förekommande, utan något som produceras och reproduceras genom språklig interaktion.¹⁰⁸ Den heterosexuella matrisen strävar efter att det anatomiska könet ska kunna delas in i det manliga och kvinnliga, så kallade motsatskategorier. Den kategori en person tillhör antas i sin tur resultera i ett visst beteende.¹⁰⁹ Den heterosexuella matrisen vill i första hand inte undersöka den bristande kunskap gällande så kallade avvikande sexualiteter, utan istället fråga sig vad som är legitim kunskap om könet och dess begär.¹¹⁰

När den heterosexuella matrisen används i vår analys, är det inte det som anses avvikande som kommer att analyseras, utan hur diskurserna reproduceras i lagtexterna och således möjliggör att peka på vad som anses vara (o)normalt.¹¹¹ Det handlar alltså inte om att undersöka *om* det hänvisas till homosexuell prostitution i lagtexterna, utan snarare att undersöka *om*, och sådana fall *varför*, den homosexuella prostitutionen behandlas som ett undantag i förhållande till den heterosexuella.¹¹² Den heterosexuella matrisen som teoretiskt perspektiv kommer därför att berika analysen för att se *om*, och isåfall hur, den heterosexuella matrisen (re)produceras i Sveriges och Danmarks lagar samt förarbeten gällande prostitution och sexköp.

¹⁰⁶ Ambjörnsson, 2008, s. 15f.

¹⁰⁷ Butler, 2007, s. 133.

¹⁰⁸ Edenheim, 2005, s. 46.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid, s. 49f.

¹¹¹ Ibid, s. 50.

¹¹² Ibid.

6. MATERIAL

För att utföra vår analys undersöks förarbetena till både de svenska och danska lagarna rörande prostitution och sexköp. Detta för att se vad det finns för likheter och skillnader, samt hur dessa framträder genom diskurser. Nedan följer en redovisning av lagarna och förarbetena som vi valt att fokusera på, och som vi sedermera kommer att analysera.

6.1 Lagar och förarbeten

Inom den svenska juridiken kommer 6 kap. i Brottsbalken vara centralt. Mer specifikt följande lagar: Samlag med barn under 15 år¹¹³, sexköpslagen¹¹⁴ samt förbud mot kontakt för att träffa barn i sexuellt syfte.¹¹⁵ Vi kommer även titta på ett förarbete rörande könshandel,¹¹⁶ samt två propositioner; en rörande kvinnofrid¹¹⁷ och en rörande ett förslag om ändring i Brottsbalken.¹¹⁸

Inom den danska juridiken har det gjorts ett medvetet val att undersöka lagar som motsvarar de svenska. Vi har då valt att titta på 24 kap. i Danmarks Straffelov, och närmare bestämt följande lagar: förbud mot sexköp av personer mellan 15-18 år¹¹⁹ samt samlag med barn.¹²⁰ Vi har även läst två olika förslag och ett betänkande kring ändringar av Straffeloven. Det första förslaget handlar om en ändring av Straffeloven då prostitution avkriminaliseras.¹²¹ Det andra förslaget¹²² samt betänkandet¹²³ handlar också om en ändring av Straffeloven, då sexköp ska kriminaliseras.

¹¹³ BrB 6 kap. 4 §.

¹¹⁴ BrB 6 kap. 11 §.

¹¹⁵ Brb 6 kap. 10 a §.

¹¹⁶ SOU 1995:15.

¹¹⁷ Prop. 1997/98:55, *Kvinnofrid*, Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

¹¹⁸ Prop. 2004/05:45, *En ny sexualbrottslagstiftning*, Stockholm: Justitiedepartementet.

¹¹⁹ DSL 24 kap. § 223-224.

¹²⁰ DSL 24 kap. § 222.

¹²¹ LFF 1998-10-08 nr 43.

¹²² LFF 2003-01-29 nr 132.

¹²³ LFB 2003-04-24 nr 132.

7. METOD

Nedan kommer det att presenteras vilken metod vi ansåg var mest relevant för vår forskning samt analys, och varför vi valde just denna. Vi kommer även att beskriva hur vi rent konkret ville gå tillväga med vår analys.

7.1 Kritisk diskursanalys

I vårt arbete använder vi oss specifikt av *kritisk diskursanalys*. En sådan utgår från att vår omvärld skapas och omformas genom diskurser. Winther Jørgensen & Phillips menar att med kritisk diskursanalys ges forskaren möjlighet att inta en ideologisk ställning i sitt arbete, och granska sitt material kritiskt utifrån denna position.¹²⁴ Vanligtvis förknippas kritisk diskursanalys med Norman Fairclough, vilket vi är medvetna om. Dock valde vi efter en del research att använda oss av Teun van Dijks definition av kritisk diskursanalys. Detta eftersom vi anser att hans definition kommer att berika vår forskning. Under nästa rubrik förklaras det hur vår analys utformats, och där förklaras även rent konkret hur analysen utfördes. Först redogör vi för den form av kritisk diskursanalys vi använde oss av, med avstamp i bland annat van Dijks definition.

Kritiska diskursanalytiker vill veta hur exempelvis text, verbala interaktioner och språkliga strukturer kan reproduceras med hjälp av språket.¹²⁵ Enligt van Dijk vill de som innehar makt behålla denna genom att reproducera det specifika samhällets dominanta diskurser, de diskurser som gav makthavarna sin makt från början. Detta resulterar i ojämlikhet baserat på bland annat politiska, kulturella och etniska olikheter.¹²⁶ van Dijk betonar att sådan makt är exklusivt tillgänglig för människor som innehar socialt värdesatta attribut, såsom rikedom, status och/eller utbildning. van Dijk menar att kritisk diskursanalys inte ser makt och dominans som något som tilldelas specifika människor av deras omgivning. Istället anser van Dijk att makt och maktmissbruk är tätt sammanflätade, exempelvis genom att privilegierade grupper dominans

¹²⁴ Winther Jørgensen & Phillips, 2015, s. 70.

¹²⁵ van Dijk, T., 1993, "Principles of Critical Discourse Analysis", *Discourse & Society*, SAGE, vol. 4(2) 249-283, University of Amsterdam, s. 250.

¹²⁶ *Ibid*, s. 249.

legitimeras. På så sätt kan de genom sina diskursiva praktiker upprätthålla ojämlika förhållanden i den kontext de verkar.¹²⁷ Dessa människors dominans reproduceras genom små rutinmässiga former av diskursiva praktiker, som normaliseras och framstår som naturligt förekommande och acceptabla.¹²⁸ Därför intresserar sig kritiska diskursanalytiker i många fall för sociala orättvisor och maktmissbruk, och analyserar hur dessa reproduceras genom makthavares användning av diskurser.¹²⁹

van Dijk skriver att många diskreta former av dominans framstår som så pass beständiga att de verkar naturliga tills de börjar utmanas. Detta kan upptäckas i exempelvis fallet med manlig dominans över kvinnor, eller vitas dominans över svarta.¹³⁰ Uppmärksamheten riktas mot de marginaliserade grupper som i vanliga fall inte får höras, i ett försök att bidra till större social rättvisa.¹³¹ Denna definition av kritisk diskursanalys betonar kort sagt forskarens möjlighet och skyldighet att upptäcka maktstrukturer, och lyfta fram de berättelser och erfarenheter som annars kanske inte får komma fram i ljuset.¹³² Kritiska diskursanalytikens mål är att framhäva människors tolkning av sin sociala omgivning och detta är en nödvändig länk mellan diskurs och dominans. Att ignorera dessa tolkningar har varit ett av den kritiskt diskursiva forskningens tillkortakommande.¹³³ Det är således viktigt att ta i beaktande dessa tolkningar, och förstå dess bakgrund och konsekvenser.

I en diskursanalys undersöks även vad som får ta plats och vad som lämnas ute i diskurserna. Kritisk diskursanalys påstår att det är på grund av diskursiva praktiker som ojämlika maktförhållanden mellan exempelvis män och kvinnor kan reproduceras. Att dessa maktförhållanden kan reproduceras betraktas därför ofta som ideologiska påföljder.¹³⁴ En kritisk diskursanalys är således inte politiskt neutral, utan engagerar sig i någon slags social förändring

¹²⁷ van Dijk, 1993, s. 250.

¹²⁸ Ibid, s. 254.

¹²⁹ Ibid, s. 255.

¹³⁰ Ibid, 1993, s. 255.

¹³¹ Ibid, s. 260.

¹³² Börjesson & Palmblad, 2007, i Börjesson & Palmblad (red.), 2007, s. 9.

¹³³ van Dijk, 1993, s. 251.

¹³⁴ Winther Jørgensen & Phillips, 2015, s. 69.

och vill avslöja den roll som olika diskurspraktiker spelar.¹³⁵ En invändning mot användandet av kritisk diskursanalys skulle kunna vara just att metoden inte främjar absolut objektivitet, då forskaren tar ställning i sitt arbete. Dock kan detta besvaras med att forskaren som använder sig av en kritisk diskursanalys kan hitta och avslöja maktstrukturer och hegemonier. Att kunna göra en förändring i samhället är begränsat till de som innehar maktpositioner, och på grund av denna maktposition har de möjlighet att förändra olika diskurser.¹³⁶ Vi ansåg således att detta var relevant för vår forskning då vi ämnade undersöka hur olika diskurser kring prostituerade och sexköpare sett ut inom den danska och svenska juridiken.

7.2 Vår analys

Eftersom den juridiska och politiska sektorn präglas av maktrelationer ämnade vi att genom vår analys förstå dessa. Genom att uppmärksamma de olika diskurserna och hur dessa används kommer vi närmare en förklaring till varför Danmarks och Sveriges lagar ser olika ut. De diskurser som tillåts ta plats blir i sin tur den sociala och kulturella normen i samhället.¹³⁷ Vi har genom kritisk diskursanalys undersökt det förgivettagna, och frågat oss vilka konsekvenser olika diskursiva framställningar av verkligheten får.¹³⁸ Genom denna analysstrategi granskade vi innehållet i vårt material och satte detta innehåll i ett socialt sammanhang för att kunna identifiera rådande maktrelationer och strukturer.¹³⁹ Metoden strävar efter att förstå och förklara formuleringarna kring ett socialt fenomen/problem bättre;¹⁴⁰ i detta fall varför Danmarks och Sveriges lagar rörande sexköp och prostitution ser så pass annorlunda ut. Vi anser därför att kritisk diskursanalys var den mest relevanta metoden för oss att använda utifrån vårt syfte och vår frågeställning. Som genusvetare anser vi att frågan om prostitution och sexköp är central att ta upp till diskussion för att kunna komma närmare ett jämlikt samhälle. Vi analyserade hur texten är formulerad i vårt valda material, samt hur de diskurser vi funnit påverkats av olika konstruktioner samt sociala fenomen - något som uppstått genom sociala interaktioner och alltså

¹³⁵ Winther Jørgensen & Phillips, 2015, s. 70.

¹³⁶ Ibid, s. 78.

¹³⁷ Ibid, s. 80.

¹³⁸ Ibid, s. 28.

¹³⁹ Boréus & Bergström, 2018, s. 308.

¹⁴⁰ van Dijk, 1993 s. 252.

inte är naturligt förekommande. Genom att titta närmare på och analysera detta har vi alltså kartlagt de strukturer som format och upprätthållt ordningen inom det valda ämnet: sexköp och prostitution. Vi hoppas att vi genom vår analys av lagtexter och förarbeten på ett tillfredsställande sätt har kunnat redogöra för vilka diskurser som kan ha varit bärande för utformandet av lagarna. Vi undersöker även på vilka sätt diskurserna skiljer sig åt och hur detta kan ha bidragit till varför lagarna ser ut som de gör idag.

Vi har identifierat ett antal kategorier och teman som vi funnit relevanta för analys. På så sätt hittade vi gemensamma mönster, redogjorde för dessa samt analyserade hur diskussionerna kring detta ämne förts.¹⁴¹ Med hjälp av den tidigare forskning som vi presenterat, identifierade vi vilka diskurser som var relevanta att analysera i vår forskning. De aktuella diskurser som fanns, behövdes sedermera ringas in för vidare analys.¹⁴² Ett av målen med analysen var att hitta mönster i lagtexterna som återspeglar diskurser och som hjälpte oss att besvara våra forskningsfrågor.¹⁴³

7.3 Situering

Det går inte att forska om ett socialt problem utan att det uppstår någon form av ställningstagande. Det går att se redan i frågeställningarna vilka perspektiv forskaren har och att varje ställningstagande är färgat av forskarens värderingar. Det går alltså inte att ha någon objektiv inställning som inte genomsyras av forskarens egen etik. Därför är det bäst att redan i ett tidigt stadiet i forskningen redovisa och tala om den situering forskaren har, istället för att försöka dölja den.¹⁴⁴ Vem forskaren är gör att hen ser världen på ett specifikt sätt. Det är således viktigt att som forskare ta hänsyn till sin egen historia och kunskap vid den tidpunkt när forskningen görs, eftersom det legitimerar de slutsatser som forskaren gör.¹⁴⁵

¹⁴¹ Boréus & Bergström, 2018, s. 313.

¹⁴² Ibid, s. 312.

¹⁴³ Ibid, s. 313.

¹⁴⁴ de Beauvoir, 2012, s. 37.

¹⁴⁵ Madison, S., 2012, *Critical ethnography: method, ethics, and performance*, Sage, Thousand Oaks, California, s. 21.

Vi betraktar alltid verkligheten utifrån vår *situerade kunskap*, vilket innebär att alla människor besitter erfarenheter och kunskap som präglats av situationen hen vuxit upp och befinner sig i. Det kan handla om ens kön, etnicitet, utbildning, sociala miljö etcetera.¹⁴⁶ Sådana faktorer bidrar till att forskaren oundvikligen redan har fördomar och specifika uppfattningar om sin omvärld, som hen i största möjliga mån måste försöka bortse ifrån i sitt forskningsarbete. Vår situerade kunskap kommer vara baserad på exempelvis faktumet att vi har en akademisk utbildning inom genusvetenskap och att vi är vita kvinnor. Till följd av detta betraktar vi världen på ett visst sätt, och kan därför inte uppnå fullständig objektivitet. Vi vill ta detta i beaktning under arbetets gång.

Eftersom vi utförde en kritisk diskursanalys har vi påverkats av vår tidigare akademiska bakgrund som genusvetare. Vi ser saker från ett visst perspektiv eftersom vi har ett visst förhållningssätt. Detta kan komma att färga vår analys, då vi besitter kunskap som leder till att vi drar en viss sorts slutsatser. Vi har dock inte antagit eller tyckt någonting själva i den följande analysen, utan analysen har baserats på det teoretiska ramverk vi tidigare redogjort för.

¹⁴⁶ Haraway, D., 1988, "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective", i Harding (red.), *The Feminist Standpoint Theory Reader*, s. 81-101, 2004, s. 86.

8. ANALYS

Här följer den diskursanalys som vi ämnat att utföra på Sveriges samt Danmarks lagar gällande sexköp och prostitution. Vi kommer att dela upp analysen i underrubriker för att de teman vi funnit ska bli tydligare, och under dessa kategorier kommer vi kunna specificera vår analys.

8.1 Maktperspektiv

Både Danmark och Sverige vidkänner att det i störst utsträckning är kvinnor som blir utsatta inom prostitution, vilket framkommer genom formuleringarna till båda ländernas förarbeten. I Danmarks lagförslag skriver de: “Det fremgår af § 199, stk. 2, at spil, utugt (**prostitution**) og understøttelse fra *kvinder*, der ernærer sig ved utugt, ikke anses som lovlige erhverv.”¹⁴⁷ Detta citat tolkar vi som att danskarna förstår att det i huvudsak är kvinnor som befinner sig i prostitution. Samma tendenser kan även ses i Sveriges förarbeten, då de formulerar sig på följande vis: “Säljarna i gatans könshandel rekryteras mestadels bland *kvinnor* som på olika sätt fått en dålig start i livet, som tidigt berövats sin självrespekt och fått en negativ självbild.”¹⁴⁸ Däremot betonar Danmark att även män kan befinna sig i prostitution, och att lagarna även ska omfatta dem.¹⁴⁹ Sverige har formulerat sig könsneutralt i sexköpslagen, vilket visar på att även dem förstår att män kan befinna sig i prostitution.¹⁵⁰

8.1.1 Köparen och säljaren

Relationen mellan köparen och säljaren är sällan en relation som är på lika villkor. Det är vanligt att det finns en missvisande föreställning om vem som faktiskt blir utnyttjad i prostitutionen. Månsson redogör för att det finns en uppfattning om att det trots allt är den prostituerade som sätter priset på handlingen, samt bestämmer villkoren.¹⁵¹ Sexköparen anses genom detta argument vara den part som utnyttjas, som konsument. Sexköparen måste gå med på villkoren den prostituerade ställer, exempelvis gällande prissättningen av handlingen, för att tjänsten

¹⁴⁷ LFF 1998-10-08 nr 43, 2.1.1 §. (vår kursivering)

¹⁴⁸ SOU 1995:15, s. 2. (vår kursivering)

¹⁴⁹ LFF 1998-10-08 nr 43, § 3.2.1.

¹⁵⁰ BrB, 6 kap. 11 §.

¹⁵¹ Månsson, 2018, s. 304.

köparen betalar för ska utföras.¹⁵² Synen på sexköparen som den utnyttjade parten inom prostitutionsfenomenet kan vidare diskuteras och problematiseras. I ett danskt förarbete framhålls följande:

I et stadig mere ligestillet samfund mener Kvinderådet, at en lov, der forbyder køb af prostituerede, vil sende et stærkt signal, ikke mindst til børn og unge, om respekt mellem kønnene, og at adgang til andre folks kroppe ikke er noget, man køber sig til. For Kvinderådet handler prostitution om en krænkelse af *kvinders rettigheder* og et menneskesyn, hvor alt er til salg inkl. *kvinders kroppe*.¹⁵³

Danmark vidkänner alltså att kvinnor är den utsatta parten inom prostitution. Relationen är präglad av de förutsättningar som färgar könshandeln, att köparen har ett övertag över säljaren.¹⁵⁴ Genom Danmarks språkbruk i förarbetet rekonstruerar de kvinnan som offer, och att det är den kvinnliga kroppen som kan köpas. De skriver uttryckligen att prostitutionen är en kränkning av kvinnans kropp och de poängterar att det är den kvinnliga kroppen som säljs i könshandeln. Detta kan kopplas samman med det som Westerstrand skriver om att kvinnan ständigt rekonstrueras som offer.¹⁵⁵ Med avstamp i detta kan frågan även ställas om prostituerade kvinnor *vill* ses som offer i könshandeln, eftersom det förekommer människor som säljer sexuella tjänster av egen fri vilja. Danmark konstruerar den köpta kvinnokroppen som en kränkning mot henne, trots att det behövs ta i beaktning att en rekonstruktion av kvinnan som enbart offer osynliggör dennes egna tankar och känslor om sin kropp.

¹⁵² Månsson, 2018, s. 304.

¹⁵³ LFF 2003-01-29 nr 132. (vår kursivering)

¹⁵⁴ Månsson, 2018, s. 59.

¹⁵⁵ Westerstrand, 2008, s. 19

Sverige framhåller mer uttryckligen än Danmark att prostituerade ska betraktas som den utsatta parten. Här motiveras varför sexköp, men inte prostitution, bör kriminaliseras genom följande formulering:

Ä ven [*sic*] regeringen gör den bedömningen att även om prostitutionen som sådan inte är en önskvärd samhällsföreteelse så är det inte är [*sic*] rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, är *den svagare parten* som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift.¹⁵⁶

I detta citat använder inte Sverige samma språkbruk som Danmark, då varken kvinnor eller män benämns som den utsatta parten. Det som dock kan poängteras här som inte kommer fram i det danska citatet är att Sverige rekonstruerar den prostituerade som den svagare parten i könshandeln. Då kvinnor är en överhängande majoritet inom prostitution,¹⁵⁷ rekonstruerar indirekt det svenska förarbetet, i likhet med det danska, kvinnan som offer och även som den svagare parten i könshandeln. Månsson understryker att prostitutionsfrågan behöver behandlas som en diskussion kring könsroller och sexualitet i sin kontext, i vår tid och i vårt samhälle. Om prostitution endast betraktas som ett problem exklusivt gällande för kvinnor, gör det samhället och dess aktörer blinda för de bakomliggande strukturerna som färgar könshandeln.¹⁵⁸ Länderna behöver således ta hänsyn till att om kvinnan fortsätter att rekonstrueras som offer, kommer hon fortsätta att vara det. Detta återkommer i en vidare formulering i ett svenskt förarbete:

Kommissionen har som skäl för sitt förslag att gå ifrån brottsbalkens könsneutrala systematik anfört att det i det övervägande antalet fall är *män* som utsätter *kvinnor* för kränkningar. Det utmärkande för detta beteende är enligt kommissionen att kränkningen sker på grund av kön och att detta har sin grund i *en föreställning om kvinnors lägre värde i förhållande till män*.¹⁵⁹

I ett patriarkalt samhälle blir prostitutionen en symbol för maktstrukturerna som innebär att män är överordnade kvinnor och således även över sexualiteten. Detta eftersom även villkoren för prostitution och sexualitet präglas av det manliga biaset. Prostitution visar på en sexuell ordning som är högst präglad av patriarkala strukturer, sådana som erkänner att män har rätt till kvinnors

¹⁵⁶ Prop. 1997/98:55, 16.1 s. 104. (vår kursivering)

¹⁵⁷ Garofalo Geymonat, 2016, s. 102.

¹⁵⁸ Månsson, 2018, s. 78f.

¹⁵⁹ Prop. 1997/98:55, 13.1, s. 82. (vår kursivering)

sexualitet och samliv. Detta har blivit normen och anses därför vara legitimt.¹⁶⁰ Dessa ojämsställda strukturer kan människor med privilegier dra nytta av, och detta sker alltid på bekostnad av de förtryckta.¹⁶¹ Citatet poängterar även att det är “*män* som utsätter *kvinnor* för kränkningar” vilket belyser både det manliga biaset och att förarbetet utgår från heterosexuella förhållanden gällande prostitution och sexköp. Som Ambjörnsson menar är det i den heterosexuella matrisen viktigt att skilja på män och kvinnor, men att de i sexuella sammanhang ska enas.¹⁶² Detta kan korreleras med vad Edenheim skriver om att kategorierna man och kvinna (re)konstrueras genom våra språkliga interaktioner och att vissa beteenden är kopplade till man eller kvinna. Genom diskursen i citatet skulle detta kunna resultera i ett beteende då mannen köper kvinnan.¹⁶³

8.1.2 Vem är offret?

I SOU 1995:15 beskrivs köpsköpare ofta i utredningen som *vanliga män* - de som har ett fungerande liv med jobb och familj - som köper sex. Detta genom formuleringen:

Frågan hur det kan komma sig att ”vanliga män” som ofta är gifta eller sammanboende av skäl som nyfikenhet, spänning eller kravlöshet deltar i en verksamhet som de borde vara medvetna om är destruktiv har förblivit obesvarad. Möjligen har män inte fått tillräcklig upplysning och information om att de faktiskt använder sin sexualdrift till att skada andra människor [...]¹⁶⁴

Utredningen ställer frågan hur det kommer sig att män som borde ha tillräcklig kunskap kring prostitution använder sin sexualdrift till att skada andra människor, och på längre sikt även skada sig själva och sin omgivning. Sverige har alltså försökt besvara denna frågeställning genom att spekulera kring huruvida sexköparna - i citatet kallade *män* - får tillräckligt med information och utbildning kring fenomenet eller inte. Detta kan kopplas till Foucaults beskrivning om en reglering av sexualiteten.¹⁶⁵ Då det historisk alltid varit svårt att reglera den manliga sexualiteten, kan det ses som att Sverige i sin lagstiftning vill göra ett försök. Sverige menar att män

¹⁶⁰ Gemzöe, 2014, *Feminism*, s. 100.

¹⁶¹ Boréus & Bergström, 2018, s. 310.

¹⁶² Ambjörnsson, 2008, s. 15.

¹⁶³ Edenheim, 2005, 46.

¹⁶⁴ SOU 1995:15, s. 6.

¹⁶⁵ Foucault, 2002, s. 96.

“använder sin sexualdrift till att skada andra människor” vilket är sammankopplat till den reglering som Foucault skriver om. Sveriges motivering menar att mäns sexualdrift är skadlig, precis som Karioris & Allan skriver när de talar om den manliga sexualiteten som dålig.¹⁶⁶ Detta reproduceras i Sveriges formulering. Det är genom en sådan språkanvändning som normer skapas och efterlevs, och den manliga sexualiteten hos *vanliga män* uppfattas då som skadlig. Utredningen menar vidare att sexköparnas anhöriga utsätts för risker, exempelvis genom att sexköpande män kan smittas av sexuellt överförbara sjukdomar:

Det är antagligt att även *könsköparnas problem* befästs och förvärras i könshandeln. Troligen skulle många av *männen* behöva behandling. Också deras *anhöriga* utsätts för risk att skadas genom deras handlingssätt, inte minst riskerar de att smittas av sjukdomar som överförs genom könsungädda.¹⁶⁷

I de danska förarbetena skrivs det inget om risken för könssjukdomar hos sexköparna, eller för den delen hos prostituerade. Detta kan tolkas som att Danmark inte tagit med risken för spridning av sexuellt överförbara sjukdomar i sin bedömning, trots att hälften av de danska sexköparna faktiskt lever i ett parförhållande.¹⁶⁸ Den svenska diskussionen kring vilka negativa konsekvenser sexköpare kan få av sina handlingar rekonstrueras här som att mannen är den som sprider sjukdomar, och att hans sexualitet därför är den farliga. De sexköpande männen framställs i viss mån som offer, dock inte på samma premisser som de prostituerade kvinnorna. Att även männen kan uppfattas som offer framgår genom formuleringen: “Det är antagligt att även könsköparnas problem befästs och förvärras i könshandeln. Troligen skulle många av männen behöva behandling.”¹⁶⁹ Utifrån Karioris & Allans argument, om att mäns sexualitet uppfattas som farlig och behöver tyglas, kan det tolkas som att Sverige vill göra detta genom behandling av sexköparna. Vidare poängterar Sverige att männens anhöriga riskerar att smittas, som en följd av mannens sexualdrift.

¹⁶⁶ Karioris & Allan, 2019, s. 248.

¹⁶⁷ SOU 1995:15, s. 4.

¹⁶⁸ Raymond, 2013, s. 43.

¹⁶⁹ SOU 1995:15, s. 4.

Danmarks språkliga konstruktion av sexköp gör att det inte framstår lika mycket som ett problem som i Sveriges fall. Det som dock konstrueras som ett problem är prostitutionen. Detta framgår genom formuleringen: “**Prostitution** er derimod både et udtryk for og årsag til sociale problemer, som bedst løses i det socialpolitiske regi.”¹⁷⁰ Danmark skriver uttryckligen att prostitution kan ses som ett socialt problem i samhället och att det bäst löses med socialpolitiska insatser, men de skriver inte någonstans att sexköpet är ett socialt problem. Således rekonstruerar Danmark genom sina formuleringar den säljande parten i könshandeln som problemet, och även ett problem som behöver lösas. Vidare skriver dem: “Enhedslisten [politiskt parti] tror generelt ikke på, at brugen af straf, kriminalisering og politi vil løse sociale problemer.”¹⁷¹ De tror inte på att en kriminalisering av prostitutionen eller sexköpet kommer att lösa könshandelsproblemet, men de väljer ändå att språkligt rekonstruera prostitution som ett samhällsproblem. Det argumenteras således i Danmarks fall för att sociala insatser och hjälp till prostituerade bör premieras för att jämlikhet ska uppnås, istället för juridiska konsekvenser. Detta kan vara en av anledningarna till varför Danmark valt att inte kriminalisera varken sexköp eller prostitution. Danmarks argument är att prostituerade inte kommer förmå sig att söka hjälp för att ta sig ur sin situation om prostitution skulle kriminaliseras, av rädsla för rättsliga konsekvenser.¹⁷²

I det danska förslaget kring en ändring av Straffeloven, som avkriminaliserade prostitution, skrivs det att prostituerade självklart också beskyddas av andra straffrättsliga lagar: “Prostituerede er naturligvis også beskyttet af andre af straffelovens bestemmelser, herunder om vold, voldtægt og ulovlig tvang m.v.”¹⁷³ Denna formulering tydliggör att straff för sådana olagliga handlingar även gäller om prostituerade skulle bli utsatta för dem. Formuleringen kan även uppfattas göra en antydning att prostituerade inte räknas till samhällets övriga medborgare. Detta kan kopplas till det som Olsson skriver om att prostituerade inte betraktas som likvärdiga med icke-prostituerade. Denna skillnad fastställer Danmark med sitt språkbruk av att de prostituerade *också* ska beskyddas från våldsbrott, precis som resten av medborgarna. Eftersom lagförslaget specifikt poängterar att även prostituerade ska skyddas av Straffeloven blir det

¹⁷⁰ LFF 1998-10-08 nr 43.

¹⁷¹ LFB 2003-03-24 nr 132.

¹⁷² LFB 2003-04-24 nr 132, 2.1.2.

¹⁷³ LFF 1998-10-08 nr. 43, § 2.2.1.

intressant att diskutera varför detta behöver påpekas. Om något står i lagen gäller det alla landets medborgare, men genom denna formulering riskerar prostituerade att bli utpekade som en annan sorts medborgare.

Den enda förekomsten av sexköp som är kriminaliserad i Danmark, är den där barn är inblandade: “Den, der som kunde *har samleje med en person under 18 år*, der helt eller delvis ernærer sig ved **prostitution**, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 2 år.”¹⁷⁴ Att Danmark behöver en lag som reglerar sexköp av barn, men inte Sverige, grundar sig i att allt sexköp i Sverige är olaglig, oavsett om det är könshandel med en vuxen eller ett barn. Då sexköp i Danmark inte är kriminaliserat, behöver de dock reglera sexköp som sker med en minderårig. Löfgren-Mårtenson menar att det är av yttersta vikt att vi skyddar barn från vuxnas sexualitet,¹⁷⁵ vilket kan ses i enlighet med det danska citatet. Trots att Sverige inte har en specifik lag som reglerar sexköp av barn, har de en annan formulering som är i viss enlighet med det danska:

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, *föreslår en träff eller stämmer träff med barnet*, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst två år.¹⁷⁶

Här poängterar Sverige att det inte är lagligt att träffa en minderårig i sexuellt syfte, vilket också kan ses i enlighet med Löfgren-Mårtensons argument om att skydda barn från vuxnas sexualitet. När någons sexuella handlingar resulterar i lidande hos någon av parterna behöver samhället ingripa.¹⁷⁷ Detta argumenterar både Sverige och Danmark för och menar med sina formuleringar att det är viktigt att samhället ingriper om en sexuell handling mot betalning sker mot en person som inte är myndig. Detta blir i sin tur en reglering av sexualitet, som av både Danmarks och Sveriges rådande diskurser anses nödvändig för att skydda en värnlös som blir offer för någon annans sexualitet.

¹⁷⁴ LFF 1998-10-08 nr 43, 223a. (vår kursivering)

¹⁷⁵ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 12.

¹⁷⁶ BrB 1962:700, 6 kap. 10 a § (vår kursivering)

¹⁷⁷ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 74.

8.2 Sexualitet

Månsson menar att den grundläggande idén inom prostitution är att mäns sexualitet behöver tillfredsställas, och att en viss grupp kvinnor bör vara tillgängliga för att utföra denna uppgift.¹⁷⁸ I ett av de danska förslagen till ändring av Straffeloven skrivs det: “Ifølge Reden bør et humant og civiliseret samfund ikke under nogen omstændigheder acceptere, at mennesker misbruger andre for at tilfredsstille egne behov.”¹⁷⁹ De menar således att det inte ska vara accepterat i något samhälle att vissa personer ska ha rätt till andras kroppar för att tillfredsställa sina egna behov. I Sverige formuleras tanken om sexköparnas tillfredsställelse på följande sätt:

Att män kan köpa tillträde till kvinnors kön för att tillfredsställa sina egna sexuella behov strider mot uppfattningen om alla människors lika värde och strävandena mot full jämställdhet mellan kvinnor och män.¹⁸⁰

Vidare poängterar Sverige att “[k]önshandel inbegripen [*sic*] båda parternas handlande, samtidigt som det gör klart vad det egentligen handlar om, nämligen en handel som går ut på att tillfredsställa köparens sexualdrift.”¹⁸¹ I Sveriges fall poängteras det att det är flest män som köper sex. Samtidigt har prostituerade alltid varit föremål för negativa konnotationer, medan männen som köper sexuella tjänster inte tilldelats motsvarande särdrag.¹⁸² Mathieson et al. skriver att en man förväntar sig få sina sexuella behov tillfredsställda mot betalning, och detta förklaras genom biologiska påståenden om en okontrollerbar sexualdrift. Kvinnan i prostitution reduceras då till en vara som kan köpas.¹⁸³ Utifrån detta kan slutsatsen dras att det inte är konstigt att den heterosexuella prostitutionen - den där män köper sexuella tjänster och kvinnor säljer dem - är den typen vi ser mest av i alla samhällen.¹⁸⁴ Anledningen till detta ligger i hur manlig respektive kvinnlig sexualitet produceras och reproduceras i ett patriarkalt samhälle.¹⁸⁵

¹⁷⁸ Månsson, 2018, s. 312.

¹⁷⁹ LFF 2003-01-29 nr 132.

¹⁸⁰ SOU 1995:15, s. 4.

¹⁸¹ SOU 1995:15, s. 5.

¹⁸² Olsson, 2006, s. 59.

¹⁸³ Mathieson, Branam & Noble, 2015, s. 390.

¹⁸⁴ Gemzöe, 2014, s. 100.

¹⁸⁵ Månsson, 2018, s. 312f.

8.2.1 Positiv och negativ frihet

I den svenska propositionen från 2004, rörande starkare skydd mot sexuella kränkningar, skrivs det att “Syftet med den aktuella reformen är att ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande.”¹⁸⁶ Genom denna formulering visar Sverige att de genom sitt unika utformande tar hänsyn till både positiv frihet och negativ frihet. Fahs menar att det är av största vikt att kombinera de båda,¹⁸⁷ och att sexuell frihet innebär både friheten till att njuta av sin sexualitet, och friheten från att vara tvungen att njuta av den.¹⁸⁸ Detta kan kopplas till vad som står i det svenska förarbetet angående kvinnofrid:

Även [*sic*] regeringen gör den bedömningen att även om prostitutionen som sådan inte är en önskvärd samhällsföreteelse så är det inte är [*sic*] rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, är den svagare parten som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift. Det är också viktigt för att motivera de prostituerade att söka hjälp för att komma bort från prostitutionen, att de inte känner att de riskerar någon form av påföljd för att de varit verksamma som prostituerade.¹⁸⁹

Vikten av att ha frihet både till och från sexuellt uttryck kan alltså kopplas till den svenska modellen, då dessa båda friheter är precis vad lagstiftningen syftar till att uppnå. I citatet ser vi tydligt att Sverige tar hänsyn till den negativa friheten, den där prostituerade ska erbjudas hjälp ur prostitutionen om denne önskar. Samtidigt förblir den positiva friheten intakt, då det inte är olagligt att sälja sex. Genom en legalisering av prostitution och en kriminalisering av sexköp tas båda friheter i beaktning. En liknande formulering återfinns i Danmarks lagförslag:

Efter regeringens opfattelse bør straffebestemmelsen ikke opretholdes, navnlig under hensyn til, at man på dette område i virkeligheden ikke ønsker at straffe, men at hjælpe de pågældende.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Prop. 2004/05:45, s. 21.

¹⁸⁷ Fahs, 2014, s. 275.

¹⁸⁸ Ibid, s. 282.

¹⁸⁹ Prop 1997/98:55, s. 104.

¹⁹⁰ LFF 1998-10-08 nr 43, 2.1.2.

Detta citat finns dock inte med i den nuvarande lag som reglerar sexköp av personer under 18 år, då lagen ändrats i takt med synen på prostitution.¹⁹¹ Däremot kan det antas att Danmark genom att legalisera båda parterna i könshandeln tar större hänsyn till den positiva friheten - som förespråkar friheten *till* sexuellt uttryck - än den negativa - som förespråkar friheten *från* sexuellt uttryck.

Mathieson et al. skriver om ett argument som ofta används för att legitimera legalisering av prostitution och sexköp - föreställningen om individens frihet att bestämma över sin egen sexualitet och kropp.¹⁹² Danmark framhäver i sina förarbeten att: “**Prostitution** er en løsningsstrategi for den enkelte prostituerede på grund af økonomiske problemer, tidligere seksuelt misbrug i barndommen, lav selvværdsfølelse m.v.”¹⁹³ Danskarna menar att de som oftast befinner sig i prostitution gör detta till följd av olika former av utsatthet. De betonar dock att sådan utsatthet inte alltid leder till prostitution.¹⁹⁴ Även Sverige beskriver prostituerade som personer som fått en dålig start i livet och har en negativ självbild till följd av ekonomisk, social och fysisk utsatthet: “Forskning och erfarenhet visar att skador som kvinnor vållats genom att de tidigare blivit utsatta för övergrepp förstärks och fördjupas i prostitutionen.”¹⁹⁵ Då prostituerade befinner sig i en socialt utsatt situation, kan den nyliberala diskussionen om prostitution som ett eget val stjäla fokus från den större bilden rörande den sociala utsattheten. Samhället måste arbeta för att inkludera de kvinnor med minst tillgång till att göra sina egna val.¹⁹⁶

Det är vidare viktigt att ha i åtanke att det finns kvinnor som väljer att livnära sig genom könshandel, och att det således inte bör vara stigmatiserat att sälja sin kropp. Detta redogör Jones för i en studie gällande kvinnor som utför sexuell njutning genom webcam. Jones argumenterar vidare för att detta också kan klassas som en typ av prostitution, eftersom kvinnorna får

¹⁹¹ LFF 1998-10-08 nr 43, 2.1.2.

¹⁹² Mathieson, Branam & Noble, 2015, s. 381.

¹⁹³ LFF 2003-01-29 nr 132.

¹⁹⁴ LFF 2003-01-29 nr 132.

¹⁹⁵ SOU 1995:15, s. 3.

¹⁹⁶ Mathieson, Branam & Noble, 2015, s. 425.

ekonomisk kompensation för att utföra sexuella tjänster.¹⁹⁷ Det är dock viktigt att belysa att denna form av könshandel skiljer sig från den vedertagna prostitutionen, då den form av sexarbete som Jones redogör för utspelar sig utan att den köpande och säljande parten träffas. Hon argumenterar således för att den webbaserade prostituerade inte utsätts för samma faror som traditionellt prostituerade gör.¹⁹⁸ Dock kan det vidare diskuteras om stigmatiserandet av att köpa en kropp borde vara mer på agendan än den säljande parten. Både Sverige och Danmark rekonstruerar idén om att de som befinner sig i prostitution gör det på grund av ekonomiska svårigheter eller att de tidigare blivit utsatta för brott. Då det, enligt van Dijk, är makthavarnas diskursiva praktiker som upprätthåller samhällsnormerna¹⁹⁹ reproduceras prostituerade utifrån Sveriges och Danmarks språkbruk som offer. Om Jones argument efter sin forskning ska tas i beaktning kan det istället ses som att prostitution även *kan* vara ett eget val, då prostitution är lagligt i båda länderna och kan då ses som frihet till sexualiteten.

8.2.2 Den heterosexuella matrisen

Det är viktigt att inte glömma bort att det inte uteslutande är kvinnor som befinner sig i prostitution, även om de utgör en majoritet, samt att det inte enbart rör sig om heterosexuell könshandel. I SOU från 1995 rörande könshandel skrivs det:

Med några bilder från verkligheten, av *kvinnor* och *män* i könshandeln (kap. 4) som bakgrund, lämnas en redogörelse för den heterosexuella könshandelns omfattning och former (kap. 5) och även för parterna i könshandeln [...]²⁰⁰

Sverige poängterar att det är både män och kvinnor som befinner sig i prostitution, men betonar att det är den heterosexuella könshandeln som är den största delen. Detta ses i de siffror där det är flest män som köper sex, och att de gör det av kvinnor. Detta menar Månsson har att göra med argumentet att det för män finns naturligt i dem att de behöver tillfredsställas sexuellt, och att

¹⁹⁷ Jones, A., 2016, "I Get Paid to Have Orgasms: Adult Webcam Models/Negotiation of Pleasure and Danger", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 42, no. 1, s.227-256, 2016, s. 229.

¹⁹⁸ *Ibid*, s. 228.

¹⁹⁹ van Dijk, 1993, s. 254.

²⁰⁰ SOU 1995:15 s, 1. (vår kursivering)

denna tillfredsställelse ska utföras av en kvinna. Detta skulle då kunna vara anledningen till att det är den heterosexuella könshandeln som är vanligast.²⁰¹

Sverige poängterar dock att det även finns icke-heterosexuell prostitution, men att det i det fallet är en annan typ av maktövertag. Den svenska sexköpslagen har som syfte, enligt Månsson, att bland annat påvisa ojämna maktförhållanden mellan de traditionella könsrollerna. Villkoren som präglar prostitution och sexköp är ett tydligt uttryck för den rådande könsmaktsordningen i västvärlden.²⁰² Med detta sagt måste länderna även ha icke-heterosexuell prostitution i åtanke i utformandet av lagarna.

Sverige poängterar likheter och skillnader mellan heterosexuell och homosexuell prostitution:

Det finns likheter mellan den *homosexuella* och den *heterosexuella* prostitutionen bl.a. när det gäller prostitutionsdebuten och skadorna i form av känslöstörningar. Det finns också flera skillnader. I den *homosexuella* prostitutionen tenderar köparen att vara den som stigmatiseras och som utsätts för våld och inte säljaren som i den *heterosexuella* prostitutionen.²⁰³

Det svenska förarbetet visar genom denna formulering att de tagit med homosexuell prostitution som en aspekt i könshandeln. Förarbetet vidkänner att det även finns en maktobalans mellan den köpande och säljande parten när det handlar om prostitution och sexköp mellan personer av samma kön. Enligt Sverige är det dock den köpande parten som oftast blir den stigmatiserade i homosexuell prostitution, vilket är en motsats till den heterosexuella prostitutionen. Här behandlas den homosexuella prostitutionen som ett undantag från den heterosexuella. Det intressanta är då *varför* den homosexuella prostitutionen behandlas som undantag.²⁰⁴ Detta kan korreleras med vad den heterosexuella matrisen menar med att personer som inte följer normen stämplas som avvikande. Den homosexuella prostitutionen blir således avvikande från den heterosexuella,²⁰⁵ och Sverige pekar på detta i sin formulering. Frågan som då kan ställas är

²⁰¹ Månsson, 2018, s. 312f.

²⁰² Ibid, s. 302.

²⁰³ SOU 1995:15 s, 3. (vår kursivering)

²⁰⁴ Edenheim, 2005, s. 50.

²⁰⁵ Butler, 2007, s. 113.

varför det är viktigt för Sverige att poängtera att det är stora skillnader kring sexköp av en person med samma kön än av en av motsatt kön, när sexköpslagen sedermera skrevs könsneutralt. Eftersom lagen är skriven könsneutralt kan det visa på att Sverige förstått att prostitution inte alltid sker under heterosexuella förhållanden. Ändå är det vid de fåtal tillfällen under förarbeten där homosexuell prostitution nämns viktigt för dem att poängtera att det finns en könshandel som skiljer sig från den heterosexuella. Eftersom de formulerar sig på detta sätt blir homosexualiteten avvikande, precis som den heterosexuella matrisen menar att homosexualitet i allmänhet blir.

I de danska lagarna och förarbetena finns det inte mycket skrivet om homosexuell prostitution, enbart: “Bestemmelsen omfatter i øvrigt både heteroseksuel og homoseksuel **prostitution**.”²⁰⁶ Det framgår dock i ett av lagförslagen rörande förbud av sexköp av barn under 18 år att det även omfattar homosexuell prostitution:

Det foreslås at indføre en ny bestemmelse i straffeloven om straf for den, der som kunde har samleje med en mandlig eller kvindelig prostitueret under 18 år. Efter lovforslaget skal den foreslåede straffebestemmelse finde tilsvarende anvendelse ved anden kønslig omgængelse end samleje samt ved *homoseksuel prostitution*, dvs. anden kønslig omgængelse end samleje med en prostitueret under 18 år *af samme køn*.²⁰⁷

Ännu en gång betonar Danmark vikten av att skydda barn från att bli utnyttjade i sexuella syften. De poängterar på samma sätt som Sverige att det finns en skillnad gällande om sexköpet är av en person med samma kön som den som säljer, eller om det är av motsatt kön. Det är således viktigt för båda länderna att poängtera att det finns skillnader mellan heterosexuell och homosexuell prostitution. Danmark poängterar dock inte på ett lika tydligt sätt som Sverige att det finns en skillnad i maktpositionerna hos de köpande och säljande parterna beroende på om könshandeln är homosexuell eller heterosexuell. Det är, enligt Mathieson et al., män som är drivkraften bakom prostitution, eftersom det är dem som står för efterfrågan.²⁰⁸ Då det är fler män än kvinnor som köper sex går det att fråga sig om det verkligen är den köpande mannen, oavsett vem han köper,

²⁰⁶ LFF 1998-10-08 nr 43, 2.1.1.

²⁰⁷ LFF 1998-10-08 nr 43, 3.2.1. (vår kursivering)

²⁰⁸ Mathieson, Branan & Noble, 2015, s. 400.

som blir den utsatta parten. Oberoende på vilken form av prostitution det rör sig om är antalet köpande kvinnor mycket lågt.²⁰⁹

Båda ländernas förarbeten är skrivna utefter det som samhället länge ansett vara en normal sexualitet, den heterosexuella.²¹⁰ Men både Sverige och Danmark poängterar att det finns olika former av prostitution beroende på vem det är som köper och vem som säljer. Det bör inte handla så mycket om att homosexuell prostitution existerar, som att förstå villkoren bakom dess existens.²¹¹ Sverige erkänner till och med att de hjälpinsatser som finns för de som befinner sig i homosexuell prostitution är mycket begränsad: “Stöd- och hjälpinsatser för de prostituerade i den homosexuella könshandeln förekommer i mycket begränsad omfattning.”²¹² Vidare i formuleringen står det inte varför, utan det är enbart ett konstaterande. Ännu en gång syns här att den icke-heterosexuella prostitutionen inte är prioriterad som ett samhällsproblem. Vi finner ingen liknande formulering som den svenska i någon av den danska juridik vi analyserat.

8.3 Prostitution och sexköp

I både de danska och de svenska förarbetena beskrivs prostituerade som synonymt med kvinnor. Detta framkommer genom formuleringar såsom:

Enligt utredningen finns det uppskattningsvis 2 500 *kvinnor* som säljer sexuella tjänster i Sverige. Antalet *kvinnor* i gatuprostitutionen har beräknats till c:a 650. Varje *kvinnas* beräknas ha 50 kunder. Det innebär uppskattningsvis att 125 000 män köper sexuella tjänster varje år.²¹³

I et stadig mere ligestillet samfund mener Kvinderådet, at en lov, der forbyder køb af prostituerede, vil sende et stærkt signal, ikke mindst til børn og unge, om respekt mellem kønnene, og at adgang til andre folks kroppe ikke er noget, man køber sig til. For Kvinderådet handler prostitution om en krænkelse af *kvinders* rettigheder og et menneskesyn, hvor alt er til salg inkl. *kvinders* kroppe.²¹⁴

²⁰⁹ Löfgren-Mårtenson 2013, s. 28.

²¹⁰ Rubin, 1988, s. 152.

²¹¹ Edenheim 2005, s. 49f.

²¹² SOU 1995:15, s. 3.

²¹³ Prop. 1997/98:55, s. 102 (vår kursivering)

²¹⁴ LFF 2003-01-29 nr. 132 (vår kursivering)

Länderna har på så sätt erkänt att det finns ett problem med jämställdhet mellan könen,²¹⁵ och att den utsatta kategorin är kvinnor, medan de som utsätter dem är män.²¹⁶ Den stora gruppen inom könshandel är inte den som säljer sex, utan den som köper sex. Köparna är en mycket större grupp än vad säljarna är, och de män som köper sex avviker inte särskilt mycket från den genomsnittliga mannen. De män som köper sex är av liknande yrke, ekonomisk situation och civilstånd som den genomsnittliga mannen, men det som gör den sexköpande mannen avvikande är just hans inställning till kvinnor och sexualitet.²¹⁷

8.3.1 Prostitution som yrke

Om prostitution kan klassas som ett arbete eller ej är en viktig fråga att ställa sig.²¹⁸ Eftersom olika länder har olika definitioner av vad prostitution innebär, har de också olika villkor för huruvida det ska behandlas som ett yrke eller inte. Ur ett danskt lagförslag framgår det att:

Prostituerede m.v. kan således ikke i dag optages i en arbejdsløshedskasse på grundlag af prostitutionserhvervet og kan som følge heraf heller ikke opnå ret til dagpenge, orlovsydelse og efterløn på grundlag heraf.²¹⁹

Detta citat är från år 1998, under tiden för Danmarks utformande av lagen som förbjuder sexköp av personer under 18 år. Det framgår här att Danmark då inte såg prostitution som vilket annat yrke som helst, eftersom personer inom denna verksamhet inte innehar samma förmåner som andra yrkesverksamma. Idag ska all inkomst som intjänats genom prostitution eller intimmassage beskattas i Danmark. Det finns ingen undre gräns för hur mycket pengar som behöver tjänas in för att en person ska bli skattepliktig, och det kan således ses som att dagens prostitution i Danmark ses som vilket annat arbete som helst.²²⁰

²¹⁵ LFF 1998-10-08 nr 43, § 2.1.1.

²¹⁶ SOU 1995:15, s. 3.

²¹⁷ SOU 1995:15, s. 3.

²¹⁸ Månsson, S.-A. 2018, s. 53.

²¹⁹ LFF 1998-10-08 nr. 43, Til § 2.

²²⁰ Skattestyrelsen, 2018, *Indkomst ved intim massage og prostitution*, hämtad 2019-05-14.

Sverige är något försiktiga i sin formulering kring om prostitution anses vara ett yrke eller inte, och skriver att:

Inställningen kan variera från att man anser att all prostitution är av ondo till att man anser att frivillig prostitution inte är skadlig eller att prostitution bör betraktas som vilket yrkesarbete som helst.²²¹

Genom en sådan opartisk formulering tar Sverige inte någon ståndpunkt kring om prostitution ska anses vara ett vanligt arbete eller inte. Enligt Skatteverket ska privatpersoner som tar betalt för en tjänst betala skatt om de tjänar över 19 247 kronor om året; detta gäller även prostituerade. Skatteverket lägger ingen värdering i vad som anses vara ett riktigt arbete, utan om en person tjänar pengar på en verksamhet så ska de beskattas.²²²

Då Sveriges sexköpslag beskriver prostitution som ett uttryck för mäns våld mot kvinnor²²³ är det vidare intressant att Sverige beskattar prostitution som vilket annat yrke som helst, i enlighet med Danmark. Lagarna rekonstruerar således genom sina språkliga diskurser uppfattningen om prostitutionen som ett arbete. Det problematiska blir då att om prostitution skattas som vilket annat arbete som helst anses det vara ett yrke, trots att både Sverige och Danmark beskrivit prostitution som ett samhällsproblem och något icke-önskvärt genom formuleringar såsom “**Prostitution** er derimod både et udtryk for og årsag til *sociale problemer*, som bedst løses i det socialpolitiske regi [...]”²²⁴ och “[R]egeringen gör den bedömningen att även om *prostitutionen som sådan inte är en önskvärd samhällsföreteelse [...]*”²²⁵ Båda länderna rekonstruerar således prostitution både som ett samhällsproblem som behöver lösas, och som ett yrke.

²²¹ SOU 1995:15, s. 5.

²²² Skatteverket, *Sälja tjänster och gigga*, hämtad 2019-05-10. Vi har varit i kontakt med en medarbetare på Skatteverket som bekräftat att detta gäller personer som säljer en tjänst och menar att Skatteverket inte lägger någon värdering i vad personen i fråga säljer.

²²³ Raymond, 2013, s. 71f

²²⁴ LFF 1998-10-08 nr 43. (vår kursivering)

²²⁵ Prop. 1997/98:55, 16.1 s. 104. (vår kursivering)

8.3.2 Prostitution och pornografi

Foucault ifrågasätter varför den kvinnliga sexualiteten blivit föremål för oro, debatt och reflektion medan männens sexualitet förblivit relativt orörd.²²⁶ Rubin framför argumentet att mäns sexualitet är så drivande att de måste få utlopp för den. Exempelvis pornografi och sexköp anses därför vara en del av den manliga domänen, för att tillfredsställa deras sexuella behov.²²⁷ I korrelation med detta menar både Raymond och Löfgren-Mårtenson att sedan uppkomsten av internet har prostitution dessutom blivit mer tillgängligt,²²⁸ precis som pornografi blivit mer lättillgängligt.²²⁹ Kvinnor används då endast i produktionen av pornografiskt material och deltar främst som arbetare vars enda syfte är att producera material för den manliga konsumenten.²³⁰

Den svenska utredningen skriver att:

Ett område som har nära anknytning till prostitutionen är pornografin (kap. 8). Pornografin förmedlar en syn på kvinnor som varor, objekt; samma kvinnosyn som är en förutsättning för könshandeln.²³¹

Genom Rubins språkanvändning rekonstrueras mannen som konsumenten, och genom det svenska förarbetet rekonstrueras kvinnan som objekt. Ovanstående citat kan även härledas till det språkbruk som tidigare nämnda teoretiker rekonstruerar när de beskriver mäns sexualdrift som så pass drivande att den måste tillfredsställas. Utredningen menar vidare att det finns starka kopplingar mellan pornografi och prostitution, precis som både Rubin men även Rich gör. Rich skriver att pornografi kan anses vara ett sätt för kvinnor att bli konsumerade av män,²³² och utifrån citatet kan det även ses som att det finns en koppling mellan pornografi och könshandel. Dock skriver inte Sverige att pornografins nära anknytning till prostitution har något med män att göra, men de poängterar att det är på grund av kvinnosynen som både pornografi och könshandel

²²⁶ Foucault, 2013, s. 34.

²²⁷ Rubin, 1984, s. 170.

²²⁸ Raymond, 2013, s. 39.

²²⁹ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 27.

²³⁰ Rubin, 1984, s. 170.

²³¹ SOU 1995:15, s. 3.

²³² Rich, A., 1980, "Compulsory heterosexuality and lesbian existence", i *Signs*, Vol. 5, no. 4, Women: sex and sexuality, s. 631-660, 1980, s. 641.

är möjlig. Det kan då vara möjligt att dra någon form av slutsats att även prostitution är ett sätt för män att konsumera kvinnor. Det kan således antas att de män som köper sex behandlar prostituerade på ett annat sätt än de behandlar kvinnor som inte är prostituerade.

Vidare menar Rich att genom mäns porrkonsumtion breddas uppfattningen av vilka handlingar som anses acceptabla, under heterosexuella samlag.²³³ Detta kan korreleras med det som Ambjörnsson redogör för i sin förklaring av den heterosexuella matrisen, då det finns beteenden som anses vara traditionellt betingade med män eller kvinnor.²³⁴ Män som köper sex anser, enligt Rich, att de har rätt till att utnyttja kvinnor på ett sätt som tydligt visar på en negligering av dessa kvinnors välbefinnande.²³⁵ En förändring i sexuella beteenden, vare sig de skadar en annan person eller reproducerar normer, är enbart möjlig genom att diskurserna för sexualitet och dess betydelse förändras.²³⁶ Precis som Sverige beskriver, och som således är i enlighet med Richs teori, är både pornografin och könshandeln symbol för en kvinnosyn som rekonstruerar kvinnor som objekt.

Skillnaderna i synen på prostitution och pornografi har funnits sedan 1970-talet, under en av de stora feministiska vågorna, då det rådde delade meningar bland svenska och danska feminister kring hur dessa fenomen skulle uppfattas.²³⁷ I de danska förarbetena dras det inga paralleller mellan prostitution och pornografi, men i ett av lagförslagen betonas det att starkare insatser mot barnpornografi bör tillämpas: "I EU-regi er der på nuværende tidspunkt særlig interesse for en fælles indsats mod den stadigt stigende udbredelse af børnepornografi over internettet."²³⁸ Återigen lägger Danmark större betoning på sexualbrott mot barn. Danmark menar att vuxna kan välja själva om de vill producera material för pornografi, precis som antagandet om att vuxna själva kan bestämma om de vill befinna sig i prostitution. Ett omyndigt barn har inte den möjligheten.²³⁹ Danmark betonar således att vuxna har en frihet att uttrycka sin sexualitet på ett

²³³ Rich, 1980, s. 641.

²³⁴ Ambjörnsson, 2008, s. 15.

²³⁵ Rich, 1980, s. 645.

²³⁶ Butler, 2007, s. 133.

²³⁷ Rydström, 2014, s. 119.

²³⁸ LFF 1998-10-08 nr 43, 2.2.2.

²³⁹ Månsson, 2018, s. 59.

annat sätt än barn har. Detta kan kopplas samman med Foucaults teori om hur juridiken genom sättet lagarna är diskursivt utformade reglerar vissa former av sexualitet²⁴⁰ - sådan sexualitet som länderna anser är skadlig. Detsamma kan kopplas samman med argumenten från Löfgren-Mårtenson om att den sexualitet som hotar att skada den ena parten ska bestraffas.

8.4 Den svenska modellen

Det er forslagsstillernes opfattelse, at Danmark bør følge efter Sverige, som pr. 1. januar 1999 har gjort det strafbart at købe seksuelle ydelser uanset den prostitueredes alder. Lovforslaget skal ses i sammenhæng med forslagsstillernes lovforslag om styrkelse af politiets efterforskningsmidler i sager om rufferi m.v. Begge forslag har til hensigt at forebygge og bekæmpe **prostitution**, herunder også handel med kvinder, ved at gå efter andre end de prostituerede selv, det vil sige køberne og bagmændene.²⁴¹

Den danska populationen är cirka 40% mindre än Sveriges, men trots detta så förekommer prostitution fyra gånger så ofta i Danmark än i Sverige.²⁴² Enligt förslaget om en lagändring i Straffeloven här ovan, så föreslås det att Danmark ska följa Sveriges exempel och kriminalisera sexköpet. Förslaget föreslår alltså att Danmark bör införa den svenska modellen, eftersom den fungerat i fler länder än enbart Sverige. Det som bör nämnas, samt analyseras är att förslaget röstades ned, och att det fortfarande är lagligt att köpa sexuella tjänster i Danmark.²⁴³ Detta kan vidare kopplas till Dodilletts teori att det råder stora skillnader mellan ländernas diskurser kring sexualitet och friheten till den egna kroppen.²⁴⁴ Danmark beskrivs ofta som frihetens land där individerna har mer frihet än i andra nordiska länder. Sverige beskrivs ofta i sin tur som förbudens land av Danmark,²⁴⁵ vilket kan vara en anledning till att lagförslaget röstades ned av danskarna.

Sverige menar att det låga antalet sexköp i landet är en följd av “[e]tt väl utbyggt trygghetssystem liksom gemensamma strävanden i samhället mot ökad jämställdhet mellan kvinnor och män [...]”

²⁴⁶ En av de största anledningarna till varför män i Sverige väljer att inte köpa sex är enligt

²⁴⁰ Foucault, 2002, s. 96.

²⁴¹ LFF 2003-01-29 nr 132.

²⁴² Mathieson, Branam & Noble, 2015, s. 403.

²⁴³ LFB 2003-04-24 nr 132.

²⁴⁴ Dodillet, 2006, s. 85.

²⁴⁵ Rydström, 2014, s.107.

²⁴⁶ SOU 1995:15, s. 2.

Månsson inte tack vare en human kvinnoosyn, utan grundar sig i en rädsla för att åka fast.²⁴⁷ Detta kan kopplas tillbaka till konstruktionen och diskurserna kring mäns sexualitet som aggressiv.²⁴⁸ Det är, enligt Göransson, viktigt att förstå den mänskliga sexualiteten som konstruerad genom de normaliseringar som språket bidrar till.²⁴⁹ I ovanstående citat, samt i det argument Månsson för om svenska män, konstrueras mannen som någon med dålig kvinnoosyn. Detta rekonstruerar i sin tur vad danskarna skriver i sitt förarbete, att prostitution är handel med kvinnokroppar. För att vi ska kunna uppnå ett jämlikt samhälle behöver detta förändras, och normerna kring vad som är acceptabelt beteende förändras genom lagstiftningar.²⁵⁰ I ett danskt lagförslag rörande kriminalisering av sexköp hänvisas det till den svenska lagstiftningen:

De svenske erfaringer viser, at forbud mod sexkøb er et velegnet redskab til at forebygge og bekæmpe **gadeprostitution**. Ifølge det svenske kriminalpræventive råd (Brottsförebyggande rådet) er der sket et fald i antallet af gade prostituerede, og der er også kommet færre nye prostituerede på gaden.²⁵¹

Vi ser här att den svenska modellen fungerar som normskapande för ett mer jämlikt samhälle, där det inte anses vara okej att köpa kvinnors kroppar för pengar. Som tidigare nämnts har attityden i Sverige kring en kriminalisering av sexköpet genomgått en förändring sedan införandet av den svenska sexköpslagstiftningen. Forskning visar på att om sexköp är kriminaliserat väljer färre att köpa sex, medan en motsats syns i de länder där sexköp är lagligt. I Norden är det Sverige som har den lägsta andelen manliga sexköpare med 8%, medan Danmark har den högsta andelen med 16% manliga sexköpare. Detsamma gäller antalet prostituerade, då antalet personer som säljer sex i Danmark är nästan tio gånger högre än i Sverige.²⁵² Detta kan korreleras med att sexköp är olagligt i Sverige, men inte i Danmark.²⁵³

²⁴⁷ Månsson, 2018, s. 301.

²⁴⁸ Karioris & Allan, 2019, s. 248f.

²⁴⁹ Göransson, 2012, s. 13.

²⁵⁰ Foucault, 2002, s. 145.

²⁵¹ LFF 2003-01-29 nr 132.

²⁵² Raymond, 2013, s. 73.

²⁵³ Månsson, 2018, s. 289.

Att det enligt Raymond är fler kvinnor än män som är positiva till lagen förklaras med att det faktiskt är färre kvinnor än män som köper sex. Det kan i sin tur även bero på en större insikt hos kvinnor att lagen skyddar prostituerade, som oftast också är kvinnor.²⁵⁴ Många gånger är det yngre generationer som är drivande i om det ska bli samhällsförändringar. De tvingar då de äldre generationerna att se över sin moral och på så sätt förändra det allmänna synsättet på saker och ting, exempelvis om det ska anses vara okej att köpa någon annans kropp.²⁵⁵ Månsson menar att könsmaktsordningen genomgår en förändring, vilket kan påverka de diskurser som konstruerar den manliga sexualiteten. Den maskulinitetsforskning som bedrivs, och har bedrivits de senaste åren, har som fokus att rekonstruera vad som faktiskt anses manligt.²⁵⁶ Detta kan således i sin tur utmana det manliga biaset, då den svenska modellen vid sitt skapande utgick från att skydda kvinnors intressen istället för mäns.

²⁵⁴ Raymond, 2013, s. 51.

²⁵⁵ Löfgren-Mårtenson, 2013, s. 100.

²⁵⁶ Månsson, 2018, s. 303.

9. SLUTSATS

Efter vår analys kan vi konstatera att det egentligen inte förekommer särskilt stora diskursiva skillnader i förarbetena till Sveriges och Danmarks lagar rörande prostitution och sexköp. Den största skillnaden länderna emellan är enbart hur själva lagarna i slutändan utformades, då länderna är diskursivt lika i sina förarbeten och således i sina formuleringar.

Båda länderna poängterar att det inom prostitution är kvinnor som är den utsatta parten, och att det är män som utsätter. De rekonstruerar således mannen som överordnad kvinnan i könshandeln, vilket är en följd av att vi lever i ett patriarkalt samhälle. Länderna beskriver prostitution som ett samhällsproblem och ett tecken på ojämställda förhållanden, men dem har löst det på olika sätt. Detta är vidare intressant eftersom de diskurser som vi funnit drivande för lagarnas utformanden är så pass lika varandra.

En annan diskursiv likhet mellan länderna framkommer av deras rekonstruering av den prostituerade som offer. Det är även i enlighet med att båda länderna rekonstruerar den prostituerade som synonym med kvinna, även om båda förarbete poängterar att också män kan befinna sig i prostitution. I samband med detta skriver båda länderna att den köpande parten är en man. Detta kan vidare kopplas ihop med att båda ländernas förarbeten upprätthåller den diskursiva konstruktionen av mannens sexualitet som farlig, och något som behöver regleras. Vi finner det även efter vår analys motsägelsefullt att både Sverige och Danmark konstruerar prostitution som ett samhällsproblem som ska lösas, och som ett yrke som ska beskattas. Båda länderna rekonstruerar således prostituerade som offer, samhällsproblem och yrke.

Ytterligare en diskursiv likhet är att båda länderna rekonstruerar homosexuell prostitution som ett undantag från den heterosexuella. Övergripande mellan båda länderna är deras diskurser gällande könshandeln och att det är en man som köper och en kvinna som säljer. De rekonstruerar ständigt könshandeln som en heterosexuell aktion, och nämner enbart att det kan röra sig om homosexuell prostitution på två ställen. Den svenska juridiken lyfter att det är

kvinnor som behöver skyddas från *män* som köper sex, och att sexköpet är en form av våld mot kvinnor. Dock är den svenska sexköpslagen skriven könsneutralt, och de binära könen går enbart att återfinna i förarbetena. Båda länderna skriver att den homosexuella prostitutionen skiljer sig från den heterosexuella, men behandlar inte ämnet djupare än så. I förarbetena poängteras det att lagarna även ska gälla homosexuell prostitution. Länderna behandlar genom sina formuleringar homosexuell prostitution som ett undantag från den mer vedertagna prostitutionen.

Trots att vi funnit mer likheter, finns det även diskursiva skillnader länderna emellan. Den stora skillnaden är hur lagarna kring sexköp och prostitution faktiskt blev. Den svenska sexköpslagen tar hänsyn till både den positiva och negativa friheten, medan Danmark enbart tar hänsyn till den positiva friheten. Detta grundar sig i att ingen del i könshandeln är kriminaliserad i Danmark, förutom den som involverar barn. Danskarna har en lag som uttryckligen kriminaliserar sexköp av minderåriga, medan Sverige kriminaliserar alla sexköp. Länderna skiljer sig även diskursivt från varandra gällande det manliga biaset. I och med att sexköp är lagligt i Danmark står dem mer i enlighet med det manliga biaset än den svenska lagstiftningen. Som nämnt i analysen innebar utformandet av den svenska sexköpslagen att större hänsyn togs till kvinnors intressen och därför reproduceras inte det manliga biaset på samma sätt som i Danmarks lagutformande.

Det är intressant att trots de stora likheterna i ländernas diskurser kring maktstrukturer och sexualitet, skiljer sig utformandet av respektive lands lagar rörande sexköp och prostitution markant åt. Trots enligheten i diskurserna införde inte länderna lagstiftningar som står i enlighet med varandra, vilket efter vår kritiska diskursanalys skulle kunna anses vara den logiska utgången. Sverige och Danmark är således mer diskursivt lika än olika.

10. AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Vi trodde vid vår studies början att det skulle vara stora diskursiva skillnader länderna emellan, just eftersom lagarna i slutändan blev mycket olika. Efter Prostitutionsutredningen föreslogs det att Sverige skulle kriminalisera både sexköp och prostitution - något som den svenska regeringen dementerade när de bestämde sig för att enbart kriminalisera sexköpet. Således är det vidare intressant att det ena landet i sådana fall legaliserade all könshandel, medan det andra landet skulle kriminaliserat den. Dock finner vi även införandet av den svenska modellen intressant i och med att den skiljer sig från Danmarks lagstiftning, trots en mängd diskursiva likheter i lagarnas förarbeten. Som vi har redogjort för har sexköpen i Sverige sjunkit sedan sexköpslagen trädde i kraft, vilket är en tydlig indikering på att den fyller sitt syfte. Vi hoppas således att den studie vi bedrivit kommer att kunna bidra till den rådande forskning som finns, och även vara hjälpsam i framtida forskning som förhoppningsvis kommer att bedrivas inom ämnet.

Om vi haft mer tid och utfört en mer omfattande studie hade vi velat inkludera både trafficking och sugardejting. Trafficking nämns i många av förarbetena och både Sverige och Danmark förstår att dessa samhällsproblem är sammankopplade. Det är även ett utbrett problem som bör diskuteras mer i jämställdhetsdebatten. Att inkludera sugardejting hade varit intressant i det avseendet att det är ett relativt nytt begrepp som behöver mer forskningsutrymme, och för att se om tjänster som sugardejting innefattar hade kunnat inkluderas under den svenska modellen.

Vår studie har utgått från ett genusvetenskapligt perspektiv, men diskurserna kring könshandel kan analyseras ur en mängd andra perspektiv och detta är något som bör uppmuntras. Vi ställer oss vidare frågan om en person verkligen kan samtycka till att få sin kropp köpt i sexuella syften. Någon ska få ha sex om hen vill, men det är ingen mänsklig rättighet. Så, vem har rätten till sex?

11. REFERENSLISTA

11.1 Rättskällor

1987/88:SoU3.

BrB 6 kap. 4 §

BrB 6 kap. 10 a §

BrB 6 kap. 11 §

DSL 24 kap. § 223-224.

DSL 24 kap. § 222.

DSL 24 kap. § 233.

LFB 2003-04-24 nr 132.

LFF 1998-10-08 nr 43.

LFF 2003-01-29 nr 132.

Prop. 1997/98:55, *Kvinnofrid*, Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

Prop. 2004/05:45, *En ny sexualbrottslagstiftning*, Stockholm: Justitiedepartementet.

SOU 1995:15.

Riksdagens protokoll 1997/98:114, 1998-05-28, *Statsrådet Ulrica Messings anförande*.

11.2 Tryckta källor

Ambjörnsson, F. (2008) *I en klass för sig - Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Ordfront: Stockholm.

Bailey, A., LaFrance, M., Dovidio, J. (2018) "Is Man the Measure of All Things? A Social Cognitive Account of Androcentrism." SAGE, s. 1-25.

Boréus, K. & Bergström, G. (2018) *Textens mening och makt*. Studentlitteratur: Lund.

Butler, J. (2007) *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Daidalos: Göteborg.

Börjesson, M. & Palmblad E. (2013) "Introduktion" i Börjesson & Palmblad (2013) *Diskursanalys i praktiken*. Liber: Stockholm. s. 7-28

de Beauvoir, S. (2012) *Det andra könet*. [tredje utgåvan]. Norstedts: Stockholm

Edenheim, S. (2005) *Begärets lagar. Moderna statliga utredningar och heteronormativitetens genealogi*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion: Stockholm/Stehag.

Fahs, B. (2014) "'Freedom to' and 'freedom from': A new vision for sex-positive politics", SAGE, Volume: 17 issue: 3, s. 267-290.

Foucault, M. (2002) *Sexualitetens historia*, Bd 1, Viljan att veta [Ny utg.] Daidalos: Göteborg.

Foucault, M. (2013) *Sexualitetens historia*, Bd 2, Njutningarnas bruk [Ny utg.] Daidalos: Göteborg.

Garofalo Geymonat, G. (2016) *Köpa och sälja sex: mellan njutning, arbete och utnyttjande*. Daidalos: Göteborg

Gemzöe, L. (2014) *Feminism*. Bilda: Stockholm.

Göransson, M. (2012) *Materialiserade sexualiteter*. Bulls Graphics: Halmstad.

Haraway, D. (1988) "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective", i Harding, S. (2004) *The Feminist Standpoint Theory Reader*. s. 81-101.

Jones, A., 2016, "I Get Paid to Have Orgasms: Adult Webcam Models/Negotiation of Pleasure and Danger", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 42, no. 1, s.227-256, 2016.

Karioris, F. & Allan, J. (2019) "When two become one: sexuality studies and critical studies of men and masculinities". i *Journals of Gender Studies*. Vol. 28 NO.3 s. 247-256.

Levit, N. & Verchick, R. (2016) *Feminist Legal Theory*. 2 ed., New York: New York University Press.

Lykke, N. (2009) *Genusforskning - en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Liber: Stockholm

Lynch, K. (1999) Equality Studies, the Academy and the Role of Research in Emancipatory Social Change. *The Economic and Social Review*, 30:1, 41-69.

Löfgren-Mårtenson, L. (2013) *Sexualitet*. Liber: Malmö.

Madison, S. (2012) *Critical ethnography. Method, Ethics, and Performance*. Thousand Oaks Sage Publications: California.

Mathieson, A., Branam, E., & Noble, A. (2015) "Prostitution Policy: Legislating, Decriminalization and the Nordic Model". 14 *Seattle J. Soc. Just.* 367.

Mohanty, C. (2003) "Under Western Eyes Revisited: Feminist Solidarity Through Anticapitalist Struggles". *SIGNS*, 28:2.

Månsson, S.-A. (2018) *Prostitution. Aktörerna, relationerna och omvärlden*. Studentlitteratur: Lund.

Olsson, H. (2006) "Från manlig rättighet till lagbrott: prostitutionsfrågan i Sverige under 30 år" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 4.06, 2006. s. 52-73.

Raymond, J. (2013) *Not a choice, not a job. Exposing the myths about prostitution and the global sex trade*. Potomac Books, Washington D.C.

Rich, A. (1980) "Compulsory heterosexuality and lesbian existence", i *Signs*, Vol. 5, no. 4, *Women: sex and sexuality*. s. 631-660.

Rubin, G. (1984) "Thinking sex: notes towards a radical theory of the politics of sexuality" i *Culture, Society & Sexuality* (1998) s. 143-178.

Rydström, J. (2014) "Danskt och svenskt väsen. Varför kan personer med grava funktionsnedsättningar ha sex i Danmark men inte i Sverige?" i Bruvik, M. & Emmerik Wöldike, M. (red.) *Byen of blikkets lyst: Festskrift til Henning Bech*. s. 107-126, 2014.

Scott, J. (1989) "Deconstructing Equality-Versus-Difference: or, the Uses of Poststructuralist Theory for Feminism". *Feminist Studies*. Vol. 14, No. 1, s. 33-50.

van Dijk, T. (1993) *Principles of critical discourse analysis*. Discourse & Society Sage Publications: London. vol. 4(2) s. 249- 283.

Westerstrand, J. (2008) *Mellan mäns händer - kvinnors rättssubjekt, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking*. Uppsala universitet.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2015) *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur: Lund.

11.3 Elektroniska källor

Nilsson, G., Sydsvenskan, 2019-04-08, "Efter metoo – nu är det dags att förändra synen på spelet mellan män och kvinnor", Sydsvenskan, hämtad 2019-04-09 från <https://www.sydsvenskan.se/2019-04-08/efter-metoo-nu-ar-det-dags-att-forandra-synen-pa-spelet>

Repitsch, M., Sveriges Radio, 2017-05-29, "Grafik: Sexköpslagarna i Europa", hämtad 2019-01-04 från <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6706043>

Skatteverket, *Sälja tjänster och gigga*, hämtad 2019-04-10 från <https://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/inkomster/delningsekonomi/saljatjansterochgigga.4.6bef7d451695d90def448f6.html>

Skattestyrelsen, 2018, *Indkomst ved intim massage og prostitution*, hämtad 2019-05-14 från <https://skat.dk/getfile.aspx?id=136589>